

96*

אתלף



בתוכן: עזה! — מ.ע. אל"ף / משבר הכנסיה הציונית — שלמה רותם / אמת, טעם, רהב —
ד. ברגוריון / אזרחות עברית — יגאל עברון / המחזה „בקץ הימים“ להזו — אהרן אמיר /
ארץ העבר (שיר) — בת אלול / הכנענים בשער! — עודד / תופסת (ספור) — יעקב אביתר /
פולחן — אוריאל כהן / עם הגח"ל — חיים גורי / שעורי העברית בבית-הספר — יעלה
דותן / באש צולבת — נירה / נשואים אזרחיים — ר. לינדסי / פליטון — יעקב אשמון /
ברורי דברים.

יוני - יולי 1950



ברורי דברים

כפירה

...המאמר העיקרי, במכלאות הקודש, צע' דגו מכמה טעמים. דברים מעין אלה קראתי בימי נעורי בוונה בעתונים ובקונטרסים של צר ררינו. מספרות כזו שאבו היטלר וחבריו את ארס השנאה, שאכל ששה מיליון מאחינו. גם בספרות מיסיונרית, כגון ב"נתיבות עולם", נמ' צאים דברי לעג כאלה לדת ישראל ולמנהגי יש' ראל. אנשים שאינם מודים בדת נלחמים בכל מקום נגד הטלת עול הדת עליהם, אבל מסופקני, אם בארצות תרבות כבריטניה, צרפת וארה"ב, ייצאו דברים כאלה בעתונות. יותר מהשאפה להשתחרר מכל זיקה לבאי"כ הדת בולטת ב' מאמר המגמה החולנית הסדיסטית לפגוע ב' בבת עינם של המאמינים בבריתו של אאע"ה ובברית חורב. איש תרבותי לא יירק במה ש' היה מקודש לאבותיו במשך ארבעת אלפים שנה. מובטחני שרוב חבריכם ימצאו בדרך החיים את הפתח לשוב למסורת עמם, כי בקשת אלקים טבועה בנפש האדם בכל הדורות ובכל מקום, כל עם ושבת לפי דרגת התפתחותו והשגתו.

ואולם לא על כך מצטער אני ברגע זה ביותר, שיש בתוכנו בזבוזיניקים לוחמים, אלא על התור צאות המדיניות העלולות לצמוח מתנועה כזו, אפילו אם מסגרתה צרה... אנו כאן יודעים כמה אתם, אבל צוררינו עלולים להעתיק את דבריכם ולהוכיח כי מדינת ישראל והציונים משמשים מרכז להפצת הכפירה. מדוע אפוא תתנו הרב בידי צוררינו? משרד החוץ שלנו לא העריך את השפעת הכנסיה הקתולית בעניינינו עד ש' נכשל באו"ם. אם תוסיפו להרעיש את עולמנו הקטן במלחמתכם לאתיאיסם או אנטיתאיסם ת' סיעו להידוק הקשרים בין צוררינו.

איש לא יכריחכם לימול את בניכם או לשאת נשים כדת משה וישראל או להקבר בקבר יש' ראל, אבל לא תוכלו גם להכריח איש שבנו ישב בכתה אחת עם ערל יהודי, כי תועבה לנו הערלה מימות אברהם. בנים שיוולדו מנשואים חפשיים יחשבו לפסולים ומי שמכבד את משפחתו לא יתחתן בהם. בקצור, אם תבדלו מקהל ד' תשאו בתוצאות הבידול.

ד"ר א. י. בראוור, ירושלים

"ארצות תרבות כבריטניה, צרפת וארה"ב" ספק אם תוכלנה להיות לנו לדוגמה בענין זה מפני שלצערנו עדיין אין הן דוגמה למדינת ישראל. מלחמה תקיפה בשלטונה של הדת בחיים האזרחיים ובהליכות המ' דינה, חובה היא על צבור חילוני כל זמן שאין הדת מופרדת כליל מן המדינה והקוהית, כשם שהופרדה, הלכה למעשה. "בארצות התרבות" הנקובות כאן, וסי בורים אנו, אגב, כי גם הנאורים והנבונים שבקהל המאמינים בדת ראוי להם שילחמו להפרדה. "בקשת אלוקים" היא ענין אישי לגמרי, לפי עניות דעתנו, ואין לערבה בארחות משטר והייצבור.

העדרה של הפרדה האמורה במדינת ישראל, אפיה התיאוקרטי הגובר והולך, שלטונה הכפוי והיהדני של הדת בהרבה תחומי חיים — הם מן הדברים המזיקים ביותר, לדעתנו, גם לפרסטיגיה של המדינה ולמדתי ניות החוץ שלה, הם העשויים לשמש — ומשמשים — "הרב בידי צוררינו". פרסומם של דברינו בארצות חוץ, מאמינים אנו כי יש בו להביא תועלת, ואולי אף ראוי היה לעידוד מטעם משרד החוץ הישראלי... לדעתנו גם מצווים אנו למנוע מכל אדם את האפי שרות להכריח את בנו ואת בתו לברך את אשר יברך אביהם ולתעב את אשר יתעב, רק באשר קבלה היא שקבל הוא, אב, מאבותיו שלו.

ההפוך כושי עורו?

...חוברתכם האחרונה נראית. בחלקה הספרותי כהעתק מ"אשמורת", ובחלקה העניני ניכרת מאד הנטיה להתפשר עם הרבים ולא להיות "קיצוניים מדי". מתוך המאמר הראשי "יציבות" יש להבין כנראה שהמונע היחיד להסכם עם עבדאללה הוא היותו נתמך ע"י הבריטים, שאם לא כן, הכל אתי שפיר ושלום על ערב וישראל וישבו יחדיו תחת גפנם ותאנתם. ניכר הרצון להפוך למנגן ראשי במזרח התיכון (ארץ הפרת), כלומר להפוך לפטריוט כלל-מזרחי, אולם כל זאת כנראה בהנחה שמחר יהפוך הכושי את עורו, כלומר מנהיגי הליגה הערבית, ובהשפעת תעמור' לה לארץ הפרת יזמינונו לשבת ראש וכו' אצלם.

אמנם הנני בטוח שבין שכנינו יש לנו הרבה בני ברית טבעיים ואולי הגם אף קרובים לנו בגזע, אולם חוסר טעם יהיה לאמר שאך ברי' טניה אשמה בכך שאין הערבים מסכימים לרבו' נות עברית עליהם (אף אם זה ייאמר במלים יותר נוחות).

...קראתי לא מעט ב"אלף" על המשותף שבנינו לבין שכנינו, אולם מעט מאד קראתי על הדרך בה נהפוך בזמן קצר את העולים החדשים לאר' צישראלים (שהרי גם אבותיכם עולים חדשים היו).

לדרככם הספרותית אעיר שבעצם לא שיניתם מאומה מכל אותם סופרים המנסים להציג לנו את הנוער הארצישראלי באור מסולף. שהרי כל "הסופרים הצעירים" (בעלי נשמות זקנות) מני' סים להראות לנו טפוסי גבורים בעלי תסביכי נחיתות, פחדנות, רכרוכיות ועוד, ויהיה זה על-בון ואף שקר לאמר כי אכן פני הנוער הישרא' לי כאלה.

ע' אכנה, חיפה

אשר לחלקן הספרותי של השגותיך, מסכימים אנו אתך כי "יהיה זה עלבון ואף שקר" לאמר שהנוער הישראלי הוא אכול "נחיתות, פחדנות, רכרוכיות ועוד". תמהים אנו רק מה ענין הסופרים הנדפסים ב"אלף" לכאן, הבל שלא נסית לפרט כאן לאיזה מן הסופרים, או השירים, כוננתך, ואולי היינו יורדים לסוף דעתך.

איך להפוך מהגר לארצישראלי? — זהו כמדומה, חלק משאלת מה-שקוראים, "הקליטה התרבותית". רבים גם מוסמכים המטפלים בכך במדינת ישראל, אנו עצמנו אמת שלא הרבינו לעסוק בשאלה זו במ' יחד, אבל העקרונות הכלליים שאנו מדברים עליהם, ובשמים, יפים גם לטיפול בשאלה הזאת המסוימת. ב' גליון זה, מכל מקום, תמצא משהו לענין האמור במא' מרה של יעלה דותן, וכן בפרק המובא מספרו של חיים גורר.

אשר לחלקן העניני של השגותיך, תמהים אנו עליך שלמדת מדרינו כאילו: (א) מתאיים אנו לשבת ראש ב"ליגה הערבית"; (ב) רוצים אנו ב"רבנות עברית על הערבים"; (ג) תולים אנו את כל ה"אשמה" בברית טניה, ניעצך שתחזור ותקרא את המאמרים הנוגעים לכאן ב"אלף" האחרון ובקודמיו. אז אולי שוב לא תשיג השגות כאלה, כרגע נסתפק בהערה, שאין אנו יוצאים מן ההנחה, "שמחר יהפוך הכושי עורו" — אבל טוענים אנו ש"הכושי" איננו כושי "עורו" איננו עורו, שחלק ניכר, וחשוב, מן "הכושים" הללו עשר יים להיות בני-בריתנו ושותפינו מיד, ושאוילי חלקם המכריע הם כאלה בכוח, ושהדבר תלוי במידה גדולה הרבה מכפי שמקובל לחשוב — בנו, דווקא בנו.

רק היהדות?

כל אדם בישראל, מבלי יוצא מהכלל, בין שהנו יליד הארץ ובין שאינו יליד הארץ אלא יושב לפחות מלפני פרוץ המלחמה (אני, למשל, יליד הארץ) — בתנאי שיהיה אדם ישר — מוכרח לי' הודות שכל אותם הבעיות או הרעיונות המוב' עים על דפי "אלף" מן ההכרח היה שיתעוררו, כרגע אנשי "אלף" לדעתי הם היחידים המאירים את הדברים בזמן הנכון. למרות שחושבני כי האנשים העומדים ליד ההגה יודעים היטב ומבי' נים היטב את כל אשר אנשי-אלף אומרים בגלוי וללא משוא פנים. אך הם מעלימים את הדבר כאילו אינם רואים.

שתי שאלות: א. לדעתי אינכם מעלים בצורה הנכונה את בעיות הדת. כי בנגעכם בשאלה זו יש לדעתי רבבות המסכימים לכם ודבריכם צרי' כים להיות חודרים לצבור הבלתי דתי. אני כשל' עצמי מסכים לדעת מר זאב הנון בדבריו "במכ' לאות הקודש", אלא מה — לא כך צריך להע' לות את הבעיה. מתוך המאמר הנ"ל, ובכלל מ' תוך דפי "אלף", אפשר לקבל את הרושם כי הנ' כם מתקפים רק את הדת היהודית. למרות ש' אולי בדיוק באותה הצורה אפשר להביא דברים שונים ולהתקיף — או, נכון יותר, להאיר באור אחר — דתות אחרות. לדעתי אתם צריכים היי' תם בראשית המאמר "במכלאות הקודש" להד' גיש כי דברים אלה הגם דעתו של צבור או רוב הצבור אשר אינו דתי בהחלט ואשר אינו מוכן שיכפו עליו את הדת. וכן שאין מאמר זה מגן על איזו שהיא דת אחרת.

ב. האם לדעתכם אדם הרוצה להגר לארץ הפרת, להתישב בה ולהיות כאחד מבניה, היש להתחשב מי הוא, מה עברו, או יש לתת רשות הגירה לכל אדם המוכן להיות נאמן למדינת ה' פרת, מבלי יוצא מהכלל ובלי כל אבחנה והבדל איזה שהוא?

מ. א. ת"א

אין ב"מכלאות הקודש" כל רמז לכך שכותבו מב' קש להגן על איזו דת שהיא. לוא בקש להמליץ על דת מדתות העולם, היה אומר זאת מפורש, כדרך שנאמרים שאר דברים ב"אלף".

מוכנים אנו להלחם על זכותו של כל אדם במדינה הזאת להחזיק בדת שהוא בוחר להחזיק בה ולהיוקק לטכסיה ולמנהגיה. אבל מתקוממים אנו על כפיית אמונות וטכסים על צבור שברובו המכריע רחוק הוא מאלה גם שואט אותם, ועל קביעת מסגרת דתית לי' הייו של הפרט והכלל במדינה הזאת.

אם נתונים אנו ב"מכלאות" של דת — ואתה מסכים עמנו כי אמנם כך הוא — הרי לא מכלאות הנצרות, או האסלאם הן אלו, מכלאות היהדות הן. היא — ולא הנצרות, גם לא האסלאם או הבודהיזם, — היא המעכבת את מדינת ישראל מלהיות מדינה חילונית מודרנית במלוא מובן המלה. היא ההותרת לעשותה תיאוקרטיה סתגרנית. מכל הדתות הפועלות בתחום המדינה — היא החזקה, היא התובענית, היא המסוכ' נת.

אשר לשאלתך השניה הרי מוקדם הוא, למעשה, לדבר על חוקי-ההגירה ב"מדינת הפרת" שעדיין אי' ננה במציאות. העקרונות שלפיהם תנהג "מדינת ה' פרת" לגבי ההגירה, דימה כי ראוי שיהיו אותם עק' ונות שלקבלתם אנו מטיפים במדינת ישראל: — חופש הגירה לכל אדם ואדם, בלי הבדל מוצא, דת ונתינות (להוציא את כל הפסול מטעמי בריאות, בט' חון וכו') — על-תנאי של נאמנות למדינה, כפי צרכיה של המדינה ובגבולות אפשרויות קליטתה.

ע ז ה !

יציב הרבה יותר משהנו, ויציב בצורה שהיתה אולי הולמת הרבה יותר את האינטרסים של מדינת ישראל. וגם את האינטרסים האחרים של מצרים.

בלי ראש-הגשר של עזה אין מצרים יכולה לאיים איום רציני על בטחוננו. מכל-מקום, לא קודם שחושלם תכנית המיליטריזציה של חצי האי סיני, ודבר זה מצריך, בלי ספק, לא שנה אחת ולא שנים. לגבי הטריטוריה של ארץ-ישראל, ולגבי ארץ-הפרת בכללותה, מצרים היא גורם חיצוני. גורם זה, כך לערך הצהיר עבדאללה לא מכבר, ובצדק, הוא הצהיר גם שמצרים היא מעצמה אפריקאית, שלאמיתו של דבר אין היא ארץ „ערבית“ כל עיקר. גם בזאת צדק, מאז ומעולם היתה גישתה של ארץ-היאור לארץ-הפרת בכלל, ולארץ-כנען בפרט, גישה אימפריאלית. גישה כובשנית. בדומה לגישה של תורכיה העות'מנית למשל. כך היה בימי גדולתה הפרעונית של מצרים. כך היה בימי אברהים-עלי. כך הדבר גם כיום. כיום רק טוחה עובדה זו טיח עבה של פראוילוגיה ערבאית או מוסלמית. כטיח שראתה טורכיה העות'מנית לטוח על שלטונה בארץ-הפרת בשנותיה האחרונות.

לא חנם אין רצועת עזה מסופחת לארץ-היאור בחינת מחוז ממחר זותיה של זו. כדרך שסופחו חבלי שכם וחברון לאחוזת ממלכתו של עבדאללה, למשל. כדרך שעשויות היו, להלכה, סוריה או הלבנון לספח אליהן גלילות מגלילות הארץ. אפילו להלכה אין רצועת עזה נתפסת להם למצרים כחלק אורגני ממלכותם. בעזה יכולים הם לראות שטח-כיבוש, כדור-משחק, קלף-במיקוח, שטח-ניצול מבחינה זו או אחרת. בעזה הם יכולים לראות ראש-מחץ, להתקפה על מתחיהם בארץ-הפרת, לתפיסת ההגמוניה ב„ליגה“ ובארץ-הפרת. שטח צבאי, שאת עסקי המנהלה והשלטון הפוליטי בתוכו יש להפקיד בידי איוה „נאמן“ מקומי, בידי איוה גורם — כפוף ומקובל כאחד — ה„שייך“ לכאן.

אם אמנם כך יפול דבר, והיתה זאת חובתה של ממשלת ישראל לראות בכך עילת מלחמה. גם חייבת היא להצהיר על כך מראש. רצועת עזה כשהיא כבושה בידי המצרים היא ראש-גשר המכונן נגדנו. רצועת עזה כשמושלה הוא המופתי היא מטען-קבע של חומר-נפץ.

עם שיומשל המופתי בפית-ארץ, תשוב לו הפרסטיז'ה שלו, תשוב הילת ההצלחה לעטרו, זו ההילה אשר בכוחה עשה בשעתו את כל הילול. עם שיעלה פושע-המלחמה הזה למשול, תהיה רצועת נחלתו מרכז-תמיד לארגון גיס חמישי בגבולות ישראל עצמה. וכל השנים שיהיה הוא גורם-של-כוח, יהיה מסוכן לנו מכל אויבינו אשר בתחומי ארץ-הפרת. שומה יהיה עלינו להנחילו כשלון בדחוף. ואם לאחר חמש שנים של שלטון-ארכי מופתאי נגאל את רצועת עזה על יושביה, — ומי בנו, סוף סוף, שאיננו סבור כי עתידים אנו לגאול אותה, — הלא כנחלים תהיה תחת רגלינו. וכל עמה, בין פליטים בין שאינם-פליטים, הלא באות יהיו לנו גיס חמישי מלוכד, לוחמי.

גם כבד יהיה עלינו לגאול את הרצועה בעוד חמש שנים או עשר, לאחר שיאדירו צבאות הפולש המצרי ויתבססו היטב היטב בראש-הגשר ובחצי-האי סיני אשר לו מעורף. כבד שבעתים יהיה הדבר אז מעתה, ביחס גם במוחלט.

שעה שדובר ברצינות-לערך על איחוד סוריה ועראק, לפני כשנה, הצהיר שר-החוץ הישראלי כי הממשלה תראה באיחוד כזה הפרה חמורה ביותר של הסטאטוס-קו ותגובתה תהיה חריפה ביותר. ברור היה מדבריו כי אנו נראה בכך עילת מלחמה.

שלטון המופתי בעזה הוא בחינת הפרה חמורה לא-פחות של ה„סטאטוס-קו“. הוא עילה רצינית לא-פחות.

מעמד-הדברים בתוך הליגה כיום, ומעמד יחסיהם הבינלאומיים החיצוניים של מדינות הליגה החלוקות ביניהן, זה מעמד-הדברים וזה מעמד-היחסים העשוי אולי להניע את מצרים להמשיל את המופתי בעזה — הם הם העשויים להקל עלינו את הסקת המסקנות, אם כזאת תעשה.

מ. ע. א. ר. פ.

נתבשרנו על מין חוזה צבאי קולקטיבי של מדינות הליגה. בלי ההאשמים, בלי עבר-היורדן ועראק אבל עם סוריה והלבנון. ועם מצרים.

ונתבשרנו כי המדינות החתומות מסכימות כי כאשר תקרה מלחמה יהיה הפיקוד העליון משותף. הוא יהיה בידי המדינה הצבאית החזקה שבהן. הוא יהיה בידי מצרים.

ונתבשרנו כי סוריה, והלבנון, עתידות לקבל משלחות צבאיות מצריות, שתארגנה את צבאותיהן של אלו, והן עתידות לקבל קצינים מצריים שיאמנו את חייליהן, והן עתידות לקבל נשק קל וכבד, ותותחים ושריונים, ומטוסים — מידי מצרים. ונתבשרנו כי עראק קרובה סוף-סוף להיאות ולהזרים את הנפט בצנור החיפאי, ודובריה של ממשלת בגדאד מצהיר כי הדבורים על סבוב שני ביזמה ערבית אינם אלא תעמולה ישראלית. אבל כשבמסיבת עיתונאים בלייק סאקס שואל נציג „ניו-יורק טיימס“ את ראש המשלחת המצרית אם עדיין כוונתן של „המדינות הערביות“ להשמיד את ישראל, הרי הדיפלומט המצרי מחחקק מתשובה, גם ידוע כי מכל אלופי המדינות הגבוטות אין נוטר ושוחר-מלחמה כוזר-החוץ המצרי של היום, שהוא גם מנהיג-למעשה של מפלגת-ה„ואפד“ השלטת.

נתבשרנו גם כי בחצי-האי סיני ניגשת מצרים בקדחת לביצוע תכנית כבירת-ממדים: הקמת בסיסים ומתקנים צבאיים, מחנות, סדנות ושדות-תעופה.

ולאחרונה נתבשרנו על עוד משהו.

נתבשרנו כי מצרים אומרת להסיר מעל רצועת עזה את מרותה הישרה, ולמסרה נחלה ל„ממשלת כל-פלשתינה“ של החופת.

מבחינת אדוניה של ארץ-היאור אכן בשלה העת לצעד הזה.

עבדאללה השלים את הסיפוח והעובדה — עובדה, עובדה מוגמרת. הואסאל הבריטי מסרב לסגת, הוא מסרב אף לנוסח של פשרה שישאיר את השאלה פתוחה, לפחות להלכה. לפחות עקרונית. והחתך בתוך הליגה ברור עתה דיהצורך.

החזיתות נתגבשו.

מזה: המדינות „האחיות“ של בית-השאם. והחתימה ל„איחודה“ של ארץ-הפרת תחת הכתר ההאשמי — ומה: מצרים וגרורותיה, כל אויבי בית-השאם וכל היראים משאתו. מזה — עראק, שמדל-התעופה הבריטי, בימיש, מתמנה מפקד חיל-התעופה שלה, עם עבר-היורדן, שהבריטי גלאב מפקד על צבאה כמימים-ימימה. ומה — מצרים, שראש המטה הקיסרי הבריטי הוצא ממנה בבוסת-פנים, והיא עומדת בסרובה לבוא להסכם צבאי או מדיני כלשהו עם הבריטים, ומוסיפה לתבוע בכל פה את סודאן; מצרים עם המושלים בבירות הלבנוניות, המבקשים משען ומגן מפני משבר כלכלי ומפני בליעה האשמיית-ערבאית-בריטית; ועם הכנופיה המבולבלת והמבוך דדת המושלת בדמשק, האחוזה פחד מפני הכל: מפני הכנופיות היריבות, מפני המיעוטים אשר מבית, מפני מושלי בגדאד, ומפני עבדאללה, ומפני האנגלים, וקודם-כל ועל הכל — מפני ישראל.

מצרים רשאית, מנקודת-מבטה שלה, להסיק מסקנות סופיות מן המצב בליגה בכללה ומן המצב בכל אחת ממדינותיה. ואם עבדאללה הטיל סוף-סוף על השולחן את הקלף אשר בידו וסיפח את החשוקש, רשאי גם רשאי פארוק להטיל את הקלף אשר בידו ולהמשיל את המופתי בפועל-למשל על פיסת הטריטוריה הכבושה בידה, על רצועת עזה.

רצועת עזה היא ראש-הגשר אשר הנחנו להם על אדמת ארץ-ישראל, ראש גשר נגד מדינת-ישראל, עובדה היא, אובייקטיבית.

יש אומרים כי בטעות הנחנו להם למצרים את ראש-הגשר הזה, כן יש

אומרים בחלונות הגבוהים שהלחץ המדיני, שגרם לנו לסגת מאל-עריש, לא היה חייב למנוע אותנו מלחסל את הכיס המצרי ברצועת עזה, ואנשי-צבא סבורים כי באופן יחסי גם לא היה החיסול קשה ביותר.

אילו שחררנו את רצועת עזה אולי היו היחסים בינינו לבין מצרים אחרים בהחלט. אילו כך עשינו אולי היה השלום במזרח התיכון

משבר הכנסיה הציונית

המשבר הכספי

זה בולט פחות מן המשבר הארגוני, אך תוצאותיו עלולות להיות חמורות פי כמה — לגבי הציונות. עשירים שירדו מנכסיהם אינם חשובים הרבה בעיני זולתם. מה עוד ש"יורדים" כאלה הם בדרך הטבע מרינפש וקשי-אופי — באחת: טפוסים שלא נעים להמצא במחיצתם.

הגורם הראשון לירידתה הכספית של הכנסיה הציונית הוא דבר התחרותם ותקיפותם הגוברת של שאר גופים וארגונים של היהדות הבינלאומית. ביחוד קשים גורמים מקומיים מסוימים ב"ארצות-הברית" — מרכז הכנסותיהן של המגביות למיניהן. גורמים מקומיים אלה טוענים: — "עניי עירך קודמים", והם כופים נטילת חלק גדל והולך מן ההכנסות של "המגבית המאוחדת" באמריקה לצרכיה של אמריקה היהודית עצמה. ומאחר שהם "נותנים" הם גם ה"לוקחים". ומי יאמר להם "מה תעשה?" הרי אין בכוח הציונות להטיל מסיים. היא מקבלת תרומות. ותרומות תלויות. כידוע, ברצונו הטוב ובמידת נדיבותו של התורם.

גרועה מזו. לגבי האינטרסים של הציונות, היא העובדה ששוב אין היא בעלנית יחידה אפילו על הכספים היא מצליחה להשיג. האוצר הישראלי הוא "בעלן" חזק ותקיף וקשה עורף, והוא מתעקש להלאים את כספי התרומות הללו ולעשות בהם שמוש כחכמתו — שהרי בחשבון אחי רון, אין התרומות ניתנות כי אם בזכות הפירמה שלו, של אוצר "ישראל" של "מדינת היהודים". וקשה להחזיק מעמד בין הפטיש והסדן. שום פלפול לא יועיל כאן.

המשבר האישי

המשבר האישי בציונות של ימינו הוא קשה ומסובך עוד יותר מן המשבר הכספי. סבוכים כספיים יש להם תקנה. אפשר להתמקח. להתקוטט. להתפשר. אפשר "להפסיד" כסף, או את השליטה המלאה עליו — ובכל זאת לשמור על הפרסטיג'ה. לפחות כלפי חוץ. למראית-עין. סוף כל סוף אין זה "הפסד" בעסק פרטי. אין זה מסכן את שלמות-נפשו, או את בטחונו הכלכלי, של ציוני מן הציונים בעולם.

מה שאין כן בעולם הנפש. בעולם האידיאלים, אף אם המדובר הוא באידיאלים מדומים. ולגבי רבים מן הציונים הענין ממשי הרבה יותר מ"אידיאלים" בעולם האצילות. שכן אין הם אנשי ציונות בלבד — הם גם אזרחי ישראל, ודבר זה חורץ את גורלם לא מבחינה "אידיאולוגית" אלא מבחינה פיזית. אבדנה של מדינת ישראל לגבי היהדות הבינלאומית, הוא בבחינת אבדה חוזרת, בעקרוננו של דבר. היהדות אבדה את מדינתה פעם פעמיים והוסיפה להתקיים. היא עשויה אולי להתקיים בלי מדינה עוד אלפיים שנה. מדוע לא? אך לגבי אזרחי ישראל — אפילו הוא בעל הכרה יהודית, אפילו הוא ציוני — אבדן המדינה — בתנאי ימינו — משמעו אולי אבדן החיים, ולפחות — כל משטר החיים. אבדה שאינה חוזרת עולמית.

לא יועיל כאן שום ערפל של מיסטיקה יהודית ו"שותפות-גורל" יהודית. יש הבדל תהומי בין ערכה של "ישראל", שלומה וטובתה בעיני ה"ישראלים", לאקוואלנט הנפשי והמוסרי הקיים כב"יכול לגבי "ישראל" בלב היהדות הבינלאומית. ההשוואה היא מזויפת ומופרכת מעיקרה.

על הציונות עובר עתה משבר עמוק. משבר מבחינותיו רחבה ויסודית עד שאפשר לומר מוחלט. לא כל שכן "מבול" המשברים. שנעמוד אחת, ובצורה החריפה ביותר.

- אף בהסתכלות שטחית למדי אפשר להבחין בברור בארבעה משברים עיקריים בציונות:
- (א) המשבר הארגוני.
 - (ב) המשבר הכספי.
 - (ג) המשבר האישי.
 - (ד) המשבר האידיאולוגי.

כל אלה סבתם לכאורה. אחת — יסודה של "ישראל". אלא שצריך לפרט את הדברים ולדון בהם אגב סילוק הערפל החינוכי והתעמולתי שהציונים הצליחו לאחו בו את לבותנו בשנות הבעורים. עתה, בשעה שהציונות עומדת למבחן של ממש באשר ל"שייכותה" ולקשריה אל הארץ הזאת, — מן ההכרח שייעשה סיכום חדש לגבי תפקידה וחשיבותה לא רק לצורך קביעתה של האמת ההסטורית, אלא, ובעיקר, בשל הסכנות הצפויות ממנה לעתיד, אם תצליח אירכך לשוב ולרכוש מעמד-בכורה לאחר שהמציאות העברית ערערה אותו אף הכריעתהו כמ"עט. נדון, אפוא, בשברה של הציונות על כל גלוייו. אחד לאחד.

המשבר הארגוני

הציונות התחילה לרשת את מקומו של "הועד הלאומי" לפנים. היא הפסידה קודם כל את מיטב "המנהלים". הפונקציות המדיניות ניטלו ממנה לבלתי-שוב. המדינה לבדה מייצגת את תושביה. ממשלתה נבחרת על-ידיהם. היא מייצגת כח. היא יושבת כחוק במשפחת המדינות. לרשותה עומד צבא בתחומה יושבים אזרחים. מן "המדינה בדרך" — מן הציונות — ניטלה גם מראית-העין של שליטה על שכלאה. וישראל נתעצמה ונעשתה גוף סובבני, ממשי ורציני לאין-ערוך מן ה"מדינה-בדרך", כלשון המליצה הציונית. כתוצאה ישרה מכל אלה פקעה בועת הסבון הסגוגנית של הציונות גם ברחבי הפזורה. יהודים הרוצים לסייע למדינה הצעירה בארץ הקודש אינם מרגישים צורך בהסתדרות של "מתווכים". הסמכות פגה. המשמעת הארגונית אינה נחשבת את הארץ אין המתווכים מיצגים. בארץ יש מ"מ שלה. ובייצוג הפזורה יש לציונים מתחרים הרבה, והם עשירים ותקיפים ודעתנים ומושרשים בארץ צות פזורתם ואינם חשודים אף כהאז"ה בנאמנות כפולה — למדינת-מושבם מזה ולמדינת-ישראל מזה. אם נוסיף על כל אלה את העובדה האכזרית, שנשמדו ה"רזרבות הציוניות" שהיו מועמדות להגירה מאירופה — ששה מליונים! — יסתבר לנו המשבר הארגוני של הציונות לכל עמקו. יהודי אירופה היו הציונים הממושגרים והמאורגנים והפעלתנים ביותר — הם היו מועדי מדים ממשיים להגירה, אם לא משום "ציונותם" הרי בגלל עצם תנאי-קיומם בארצותיהם!

בזרזון הציוני ובסולם הערכים הציוני מזהים את ההגירה עם ה"פעולה" הציונית. וזהו זה כוזב הוא ומופרך. ובינם לבין עצמם יודעים זאת גם הציונים. ההגירה לארץ אינה מותנית ככל בהכרח ציונית. תהליך ההגירה ארצה לא נגרם ע"י "הכרות" ציונית כל שהן. זהו תהליך עצמאי בהחלט. שגורמיו הם תנאים ממשיים כלכליים ופוליטיים. נטילת מראית-העין של "ע" ליה" מן ההגירה — אינה מזיקה כלל לאינטרסים של "ישראל". זו מתחזקת ע"י הגירה מתאימה לא פחות מאשר על-ידי עליה. אך נטילת מראית-עין זו מנפצת לרסיסים את אחד מעמודי התווך של הפיקציה הציונית. נדמה, אפוא ש"מבחינה ארגונית אבד לציונות כוחה הצנטריפוגלי. היא מתפררת ללא תקנה.

עיקרו של זה בעובדה שלפנים היה לסוכנות היהודית בארץ מעמד כעין-מדיני, "מוכר" על-ידי המנדטור, ו"דעת הקהל" הבינלאומית. אכן מעמד זה דל ועלוב היה. ולגבי גורמי-חוץ לא שמש אלא כלי שרת, וזכות-קיומו וכח-משפטו לפחות לגבי המנדטור, מותנים היו במדת התועלת שיכול זה להפיק מ"בן-הברית" הרפה והסרירי הישע.

אך בתחומה של היהדות, מבפנים, היה כוחה של הציונות גדול למדי, ועל כל פנים, גדול משל כל גורם יהודי אחר. לרשותה עמדו קודם כל רבבות מהגרים באירופה המזרחית. ומאחר שה"לוקט הסרטיפיקטים", — אלה רשיונות ההגירה לארץ ברשות המנדטור — נמצאה בידי הציונים הרי ממילא הם שקבעו מי יהיו המועמדים להגירה ומי יהגרו בפועל. זה היה כמובן גורם רציני מאד. ומאחר שלציונים היתה ה"מאה" — היתה להם גם ה"דעה" — והם "השפיעו" ו"קבעו" ו"חנכו" ו"ארגנו", ובזכות כל אלה שבו ו"שלטו". כי בידיהם נצטברו מקורות כספיים גדולים ביחס — מתרומות היהדות הבינלאומית — והכסף גם הוא אחרי ככלות הכל, גורם חשוב ל"תוקף" ו"לגדולה" כמעט בכל מקום בעולם הזה.

נוסף לכך היתה לסוכנות שליטה מלאה כמעט על ניצני האומה העברית הצעירה, או כפי שנהגו ונוהגים להתבטא עד היום — היתה לה דעה מכרעת בענייני "הישוב". הסוכנות היהודית היא שנהלה את ה"מדיניות" הישובית — ייצגה אותה כלפי חוץ וגזרה עליה כלפי פנים. לישוב לא היו "דיפלומטים", לא "נציגויות" בארצות העולם, ולא "קרנות".

את פעולת ההתישבות נהלה הציונות. את הכי-ספים גיסה הציונות — כל העניינים בעלי הערך נחתכו בישיבות הסוכנות. "הועד הלאומי" — כקרוב עני בין "גבירים" אדירים — סבר וקבל ושתק. לא היו לו כסף ולא אנשים. איש לא החשיב אותו. אפילו המפלגות הישוביות שעיקר כוחן בארץ — שלחו אליו רק עסקנים ממדרגה שניה ושלישית. את הפעילים להמוכשרים את היוזמים והיוצרים. — הפרישו ל"ציונות".

והנה נתחולל המפנה. עם הקמת הממשלה הזמנית החלה נהירה מן הסוכנות לממשלה. חלה אף הפרדה אישית. אלה שזכו לעמדות חשובות בממשלה נתחייבו להסתלק והסתלקו. מתפקידים מרכזיים בסוכנות.

המשבר האידאולוגי

המשבר האישי, כפי שתואר למעלה, משפיע על הציונות השפעה גורלית. אם נרצה נאמר ב- צדק שהוא הוא הקובע. מאחר שגם המשבר ה- ארגוני והכספי אינם אלא גלויים מגלוייו של משבר אישי זה.

וכך הוא אף מה שנכנהו בשם המשבר האידוי- אולוגי.

התופעה הברורה והמדריכה בענין זה הוא ה- עדרה של מה שקרוי בתנועות הנוער של "אי- העובדת" — "הגשמה".

אכן, מדת "הגשמה" מסוימת אפשר לראות ב- הגירת ההמונים בשנים האחרונות, אלא שהגירה זו — דווקא היא — מוכיחה כל מה שאתם רוצים בעולם, פרט לפרוגנוזה הציונית, על כל קשת גוניה.

מאין באים המהגרים? — הם באים מאותן הארצות (ארצות המזרח התיכון) שבהן לא פער לה הציונות מעולם, או שמעט לא פעלה בהן, ומכל מקום — כמעט לא היתה לה בהן השפעה כלשהי במשך כל שנותיה. לעומת זה — מן הא- רצות שבהן יש עדיין לציונות השפעה ניכרת למדי — אין הגירה. היהודים הציונים בימינו אינם נוטים להגר כלל וכלל — ואין כח שיאלץ אותם לכך. — וטן הבחינה העקרונית הזאת מתבררת פשיטת הרגל הגמורה והמוחלטת של הציונות. — וזה דווקא בימי הזהרה שלה כבי- כול, בימי "התגשמותה".

כי אם אין בכוחה לגיים הגירה — מה כוחה ומה תפקידה?

האידאולוגיה הציונית נכשלה בהנחת היסוד שלה, בתקוותה הראשונית, היא בקשה להניח מראש מציאותה של אומה יהודית, היא רצתה להניע את היהדות הבינלאומית לרכוז טריטורי- יאלי ופוליטי, הדבר לא עלה בידה, היהדות אינה אומה, וככל אשר נגדיר אותה — אין כל דרך מעשית לכפות עליה רכוז טריטוריאלי ופר- ליטי, אי אפשר לעשות את היהדות אומה, כשם שאין להפוך את השור לטוס, הנמנעות החברתית הגה חותכת ופסקנית לא פחות מן הנמנעות הביור- לוגית.

להניע המוני אדם — מליונים — אי אפשר בלי מדה של שלטון, מדה של כוח כפיה, וכח כפיה מסוג זה לענין זה — איננו קיים, הציונות מנסה לעורר מניעים נפשיים ומעלה חרס, אין "חלוצי- יות" באמריקה, ובמדה שהנסיון יכול להיות ב- טיס למסקנות — אף לא תהיה, על כל פנים לא בקנה-מדה גדול.

המאבק בין הציונות והמדינה

הוגה הדעות הרציני ביותר, היחיד כמעט, בכל הגלריה הארוכה של "אידאולוגים" ציוניים ה- מונה כמה עשרות, — היה כנראה בורוכוב, יהו- די רוסי, שחקר וקבע באופן מדעי את גורמי ה- הגירה היהודית, בלי מסתורין אטאויסטי ובל- פנטסיה כמדינית, וגם הוא מסתבך ב"דטרמי- נזם" מושלימי ממש, בהתעקשו להפנות את ה- גירה הזאת לארצנו דווקא, ואכן ההגירה היהודית לא נשמעה כלל ל"דטרמיניזם" הבורוכובי, ופנ- תה רובה ככולה לאמריקה ולארצות אחרות, עד שנסגרו השערים.

רפיוסותה האידאית של הכנסיה הציונית, אינה, אם כן תוצאה מיוחדת מן המשבר העובר עליה כיום, זוהי תכונה קדמונית, הטבועה בה מלידה, היא הניחה את המבוקש, הסתמכה על מסקנות מדומות, וכך בנתה בנין-על מדומה של הכרת אומה מדומה, התהליכים ההסטוריים למעשה נב- דלו בהחלט מן ה"תיאוריה". בתקופה העיקרית של ה"מפעל-ובנין" — לא- חר המלחמה העולמית הראשונה — נכפתה על

ברור, אפוא כי משבר נפשי קשה עובר עתה, ואם גם בסמוך, על אותם ציונים שהגרו לארץ לפני ימי דור או יותר וקשרו את גורלם האישי בגורלה של הארץ הזאת, אמנם קשה לקוות, ש- כל הדינמיט הנפשי הזה יתגבש בלבם אי-פעם להכרה פוליטית בהירה ומסוימת, הרבה הרגל עושה, הרבה השנים עושות, לא פחות מכן עושים חשבונות, "מפוכחים" למראית-עין, היה- דות הבינלאומית היא גורם כספי נכבד מאד, אך מתחת לכל הנימוקים השכלתניים האלה מסתתרים בקרב הדור החולף העבר האישי, הדי- בקות בחוויות היסוד, על הכפילות הזאת אין כמעט דרך להתגבר, בין המציאות הפיזית של אותו דור למציאות הנפשית שלו מפרידה תהום, בחיי-הנפש של הפרט, ושל הפרט הקשיש בפרט אין "קפיצות" אפשריות, בחיי הנפש של הפרט אולי אין "קפיצות" בכלל, רק בודדים מסוגלים לנתק את קשריהם הנפשיים אל העבר, אל האי- דיאולוגיות של העבר, אל תפיסת העולם היהי- דית, וכך נדונים ה"ציונים הישראלים" לסתירה נפשית לכפילות שאין מוצא ממנה.

קל יותר מבחינה זו לאותם ציונים, שהתמידו בציונותם בארצות הפזורה היהודית, להלכה הי- יתה לציוני בכל ארץ מן הארצות, "מולדת שניה" — זו אדמת האוטופיה הקדושה, היקרה — אי- שם באסיה, במרחקי הדמיון, הרחק מן המציאות היומיומית האפורה, "קנין" זה גרם עלית-גשמה יהודית, הוא לא חייב לשום דבר בשום זמן, הוא לא עלה ביוקר ולא הפריע בכלום, זה היה ענין בלתי רציני מתחילתו.

התגשמות ה"מאויים" ההיסטוריים של "הציו- נות המדינית" גרמה להללו הפרעה קלה בעיכול, אך העזוזה הראשון חלף והכל שב לקדמותו, הדיאלקטיקה היהודית המפוארת מצאה לאיש ואיש פתרון כטעמו, הרוצה יושב והרוצה הולך לו, ועיני הציונות רואות וכלות.

אוטופיה ציונית

ב"בטרם" לח' אפריל-מאי מצאנו את הפליטון הנח- נו "מסע אל העם היהודי בשנת תש"ל", מטעו של ז. חן, וקטעים נמנו הננו מביאים בה:

המצעד מוסיף להתקדם עשה שלמעלה הגים מטוסי ה-ל האויר הישראלי שסימו זה עתה טיסת ראוה מוצלחת מירושלים לירושלים סביב הארץ, אני פורש שוב את תכנית יום העצמאות וקורא בין שאר "העוב- דות והמספרים" את הפרטים 5.700.000 נפש מונה אוכלוסיית המדינה; 3.800 הוא מספר הישובים במדי- נה 10.500.000 דונם מעובדים.

הרדיו-שליכס שלי משדר ללא הפסק פרטים על מהלך התיגות יום העצמאות בשאר ערי הארץ — בצ- פת, טבריה, חיפה, תל-אביב — יפה נתניה, לודי רמלה, מגדליגד, באר-שבע ואילת; על מצעד העמק ועל המספר האחרון של זוגות נשואים, לאחר שיום העצמאות, שהנשואין הותרו בו, הפך ל"תאריך" מקר- בל ביותר לחופות וקידושין.

הקונגרס הציוני, שהוא הרשות הנבחרת העליונה של העם היהודי והמוכר רשמית על-ידי אומות העולם בכל הנוגע לענינים יהודיים, מתכנס אחת לשנתיים בירושלים שהוכרה כבירת עם היהודי, ממשלת יש- ואל משמשת "סוכנות" של הקונגרס הציוני בכל עניני ארץ-ישראל, סידור זה שנקבע לפני שנים רבות, סייע בזמנו למניעת כפילות ובזבוז בכל הנוגע לבי- צוע "מפעל קיבוץ גלויות".

הדין-וחשבון של ה"מרכז הציוני של ארצות הב- רית וקנדה", המקיף שבעה מיליון יהודים, משמש עתה רשות יהודית עליונה בחיים היהודיים בכללם, קיימים קשרים הדוקים עם המרכז הישראלי ועם שאר המרכזים הציוניים (שגור הפתגם ש"מבחינה יהו- דית ישראל היא המדינה ה-50 של ארצות- הברית).

ד. בן-גוריון

דברים של אמת

אין יהודי תימן עולים מפני שהם ציונים טובים יותר מיהודי אמריקה, איני יודע אם הם בכלל "ציונים". אני יוצא הציונות הרוסית וציוני רוסיה, נדמה לי, לא היו מהגרועים שבציונים, אבל ציוני רוסיה לא עלו ולא היו מוכנים לעלות, ולא חשבו שחובתו של ציוני היא לעלות ארצה, ציוני אמריקה אינם שונים מציוני רוסיה, ואם עלו מרוסיה — עלו מפני השוט, ואין זה מפליא כלל...

דברים של טעם

אינני סבור שיהודי אמריקה או יהודי ארץ אחרת יכולים לחייב במשהו את ארץ-ישראל, הזכות לחייב יכולה להיות רק הדדית, אין אני יכול לחייב את ציוני אמריקה, ציוני אמריקה, ציוני אמריקה יחייבו אותנו רק באותה המידה שאנחנו נוכל לחייב אותם — רק באופן מוסרי, אל נזלזל בזיקה המוסרית — אבל במדינת יש- ראל יש זיקה עמוקה יותר: זיקה המחייבת לחיים ולמות.

הבילויים לא עלו ארצה מתוך השראה עליונה — אלא בעקבות הפוגרומים של שנת השמונים, גם העליה השניה באה הנה בעקבות צרות ות- לאות שנעברו על יהדות רוסיה בשנות 6-1904, העליה השלישית באה אחרי פרעות אוקראינה, העליה העממית מפולין באה אחרי נגישות גראב- טקי, עליית גרמניה — אחרי עליתו של היטלר.

דברים של רהב

הציונות היא תנועה משיחית, תנועה שעורגת לגאולת העם ולגאולת העולם, ואני מאמין שהעם היהודי במולדתו יקרב גאולת העולם — ולא אמריקה או רוסיה, אין אנו צריכים ללמוד די- מוקרטיה מאמריקה וסוציאליזם מדוסיה, עם ישראל יראה הדרך הנאמנה לתיקון העולם, לכך נולד, זוהי המגמה של תולדותיו, זהו הטעם של מלחמותו.

(מתוך נאום במושב הועדה הפועל הציוני, לפי "מולד", 26.)

ה"ישוב" אפטרופסות של גורמי-חוץ אלה — היהדות הבינלאומית ושלוחתה הציונית, בימינו לובש המאבק הישן בין "הועד הלאומי" והסוכ- נות צורה חדשה — צורת המאבק בין ההסת- דרות הציונית והמדינה.

המאבק הזה, הרבה ממנו יש לזקוף על חש- בין הניגודים המחריפים בין המפלגות, אך מעבר לחיכוכים המפלגתיים — ולמעלה מהם — נטוש המאבק בין שתי צורות של ארגון חברתי, המד- אבק נטוש למעשה בין חברה המאורגנת לפי עקרונ מדיני לבין זו המאורגנת לפי עקרונ כנסייתי.

והאומה העברית הצעירה — האומה היחידה בארץ הפרת — מעונינת מאד בתוצאות המלחמה הנטושה, כי מלחמה זו היא שתקבע את גורל הארץ, אם נרצה בכך ואם לא.

הכנסיה הציונית, שאבדה ללא תקנה את ה- מערכה על ההגמוניה בקרב היהדות הבינלאו- מית, נאחזת בעוגן ההצלה היחיד הנראה לה עדיין, מקוה היא להשתלט על המדינה הצעירה בכח הכספים העומדים לרשותה, בתוקף המסורת בת 30 שנה וב"זכות" היותה נציגות יהודית בינ- לאומית מוכרת לשעבר, ולהלכה, מצד המנדטור ומצד חברי-הלאומים, המנדט וחברי-הלאומים חל- פו מן העולם זה כבר, אך נצח הציונות בעינו עו- מד, והוא מאיים לשעבד את המדינה לצרכיהם ש' קבוצים יהודיים מסוימים — שהם למעשה צר- כיהן של עדות במדינות מסוימות, שאינטרסים שונים להן בליבנט — ועל כל פנים, לא שלומה

וטובתה של הארץ הזאת לנגד עיניהן.
הסכנה איננה עיונית בלבד. עצם רבונותה ואי-תלותה של „ישראל“ נתונות על כף המאזנים בשל השפעות זרות.

ומתן „צ'רט“ לגורם מדיני זר אינו עשוי לתרום ליציבותה הפנימית של המדינה. כל שכן שאינו עשוי לסייע לעיצובה של אומה עברית, רבנית וחילונית, הקובעת את מקומה בארץ-הקדם כפי צרכיה וחישובה שלה.

שבתי בן-גוריון

הרבה משגים חמורים עושה הממשלה הישראלית הראשונה מתוך התחשבות בגורמים יהודיים-ריאקציוניים. האוריינטציה על הפזורה היהודית באשר היא יהודית ולא בבחינת עתודת-הגירה סתם — במקום גישה מדינית טריטוריאלי-בלבד; כפיית משטר תיאוקרטי או תיאוקרטי למחצה על אומה חילונית במהותה; השענות

יגאל עברון

אזרחות עברית

בן-גוריון של השנים האחרונות נעשה אמן ה„דפיקה“ תחילה „דפק“ את הפורשים, דפיקה שאין אחריה ולא כלום. אחר כך „דפק“ את המטה הנפרד של הפלמ"ח — עתה נגש בן-גוריון „לד-פוק“ את המטרונות הציוניות. יהיה מה שיהיה יחסנו ל„דפיקותיו“ הקודמות, עתה אין לנו, כמ"דומה, סבה שלא לאחל לו כח במתניו והצלחה במעשיו בנדון זה.

יש בכך מן המועיל.

אך הפרדת-הסמכויות כשלעצמה בין הכנר סיה הציונית והמדינה משאירה בעינו חלל ריק, שהוא מסוכן, באין מטען רעיוני רציני. הסכנה היא בקיום התלות הנפשית של ההנהגה בפזורה היהודית ותפיסת-עולמה ובהעדר הגדר-רעצמית עברית, טריטוריאלי, חילונית; מגור-בשת בחוקת-מדינה.

על ברית עם כוחות מדיניים פיקטיביים, הנזונים ממשרדי-חוץ אימפריאליסטיים, והזנחת בני-ברית פוטנציאליים ברחבי ארץ-הפרת.

אך מבחינה עיקרית אחת עושה ממשלת בן-גוריון מעשה רב — בהגדירה את הסוכרניות ה"מוחלטת של המדינה הישראלית לגבי הכנסיה הציונית, על תביעת הצ'רט הציונית השיב בן-גוריון ב„לא“ מפוצץ. והפעם — תשובתו מכוונת כולה לצורך ההיסטורי האמיתי.

אף אם נקבל את ההנחה הציונית, האומרת ש"העמדה הזאת נקבעת רק מתוך נימוקים מפלגתיים מובהקים, נימוקים העלולים להשתנות עם שנויי המסיבות — אין זה גורע מאומה מן ה"הועלת המעשית שבדבר. בתקופת-בראשית זו נקבעים דפוסי ויחסים שלא על נקלה יוכלו להשתנות עם שינויי קוניקטורה וחילופי מאשר-לות.

מצד שני מעונינת המדינה כמובן בכך שתוכל להטיל חוביתיה בהקדם האפשרי על מהגרים חדשים אף קודם שיעשו אזרחיה במלוא מובן המלה. בראש וראשונה אמורים הדברים בחובת-הצבא. ברי שאם בשלב מסוים מחצית יושבי המדינה אינם עוד בגדר אזרחים, ואין בידי השלטון יפוי-כוח חוקי לגייס מאלה לצבאותיו, הרי שמחצית התושבים הם פאסיב גמור מבחינה בטחונית. אשר על כן נראה הצורך בקביעת מין מעמד-ביניים בין האזרחות הורה, או העדר-האזרחות לאזרחות החדשה; לפי קצת הצעות ששמענו עליהן יהיה זה מעמד של „תושב“, להבדיל ממעמד ה„אזרח“, ולהקדימו. התושב יעבור כמין תקופת-מבחן, עד שיימצא כשר לקבלת האזרחות הישראלית. התושב חייב יהיה בעבודת הצבא לפי התקנות החלות על כלל האזרחים, ואולי אפשר לתת לו זכות הצבעה בבחירות למוסדות המדינה העליונים, אלא אם כן נמצא הוא בשרות הצבא. „תושב“ שסיים את תקופת-שרות-החובה בצבא, זכאי, לדעתנו, לקבל את האזרחות, אלא אם כן בוחר הוא לעקור או ממדינת-ישראל. „תושב“ המתקבל לשרות בצבא הקבע, אולי ראוי יהיה לזכותו באזרחות מיד, או כעבור תקופה קצרה ביותר.

את תקופת הישיבה הרצופה הנחוצה לקבלת אזרחות מלאה יש להעמיד, לדעתנו, על חמש שנים, כבאמריקה, או לפחות על ארבע שנים. הצעת-החוק שמתכוונת הממשלה להביא לפני הכנסת, לאחר שעיינו משרד-המשפטים בשבע עשרה או יותר הצעות, מעמידה כמדומה תקופה זו על שלוש שנים, לפי המסופר בהרחבה ב„דבר“ מיום 14/6, וסבורים אנו כי בקביעת משך זמן כזה יש משום הקלה יתרה. עם זאת יש להסכים עם הסעיף המציע להכיר בזכות כל האוכלוסים שישבו בארץ ביום המפקד הראשון במדינת-ישראל לקבל אוטומטית את האזרחות הישראלית, אלא אם כן בוחרים הם להחזיק באזרחותם הזרה. בניימ-שפחתו של מי שמקבל את האזרחות הישראלית התלויים בו במישרים (אשה ובנים עד גיל הבגרות), יש להעניק להם את אזרחות ראש-המשפחה, כדבר המובן מאליו, אם הם יוש-בים קבע בתחומי ישראל.

חוקה עוד אין לנו כידוע. גם ההחלטה המטושטשת שנתקבלה בכנסת, בכוח רוב-שאינגר-רוב אינה מבטיחה שבמהרה יגשו לעיבודה של זו בפועל. בתנאים אלה נודעת, במדינה הקולטת עשרים עד שלושים רבבות מהגרים בשנה, חשיבות מיוחדת לחוק אזרחות, ואפילו המשטר הציוני-ני השורר במדינה אינו יכול להתחמק עוד מהכרת ההכרח הדוחק שבחקיקתו.

הדינאמיות של ההווה בו אנו חיים במדינת-ישראל ושל העתיד שלקראתו אנו הולכים, מקנה לחוק-האזרחות ערך העולה אולי על ערכם של כל שאר חוקים. ניטל עליו להגדיר את זיקת-הגומלין שבין יושב הארץ והמדינה, ובמידת-מה עליו לשמש כעין מגילת-הזכויות-והחובות של האזרח; ניטל עליו לקבוע את התנאים למתן אזרחות, למניעתה, ולהפקעתה; ניטל עליו לתת חום, לפחות מבחינה עקרונית, את תחומי המרות שרשאית המדינה להטיל על נתיניה והחייבים שהיא רשאית לחייבו, ובמקרה המיוחד שלנו — אף לצור את המסגרת המשפטית לקליטתו ולטימועו של המהגר החדש בחברה המחוקקת, בחברה העברית.

חוק-האזרחות המכוון יפה לצרכינו ולמגמות התפתחותה העתידה של חברתנו, ככל שניתן לצפותם צפיה אובייקטיבית, עשוי להכניס יסוד מוסד של יציבות בתוך האנרכיה המשפטית שבה פועל מנגנונה המדיני של ישראל, יסוד שעל גביו יותן להקים בהדרגה בנין תחוקתי נאמן. — אם אמנם גזרה היא שבגלל יחסי-הכוחות הקיימים בין המפלגות תימנע מאתנו חוקה שלמה, כוללת.

„חוק הדם“ ו„חוק האדמה“

המשפט הבינלאומי מכיר שתי דרכים בהן ה"אזרחות נקנית: ע"פ „חוק הדם“ (ברומית יוס סאנגוויני), וע"פ „חוק האדמה“ (יוס סולי).

חוק הדם הוא חוק האזרחות האישי, המוריש לאדם את אזרחות אביו, מבלי להתחשב במקום מגוריו הממשי ובשיעור זיקתו החברתית והתרבותית אל חברת-המדינה המאצילה עליו את אזרחותה. חוק זה ענדו נוהג בארצות יבשת אירופה שמפאת הרציפות היחסית בהתפתחותן ה"היסטורית טעון בהן המושג של „שייכות“ ו„אזרחות“ תוכן שמרני-מסרתי, פיאודלי בעיקרו. על פי חוק זה ניהנים, למשל, צבורים גדולים למדי של יושבי תורכיה, יוון, או מצרים מאזרחות ספרדית, באשר אבות אבותיהם הרחוקים, יהודים יוצאי ספרד, היו „אזרחים“ — במשמעו הפיאור-דלי של מושג זה — למלכי קסטיליה.

חוק האדמה הוא חוק האזרחות הטריטוריאלי. חוק זה מתנה את האזרחות בשני תנאי-יסוד: ישיבת-קבע של האיש בשטח הכפוף לחוקי מדי-נה מסוימת, וזיקתו החברתית-התרבותית אל המדינה ועם המדינה.

חוק האדמה נוהג בצרפת, אשר היתה הראשונה שיצקה תוכן לאומי-מודרני ביחסים בין המדינה לנתיניה, וכן בארצות-הברית ובכל ארצות-ההגירה באמריקה התיכונה והדרומית.

יכול אדם להמיר את אזרחותו בזולתה, אם על-ידי שהוא מהגר מארץ לידתו וישיבתו לתחום

שלטונה של מדינה אחרת. אם על-ידי שהוא בוחר לוותר על אזרחות-מורשה של מדינה זרה (כדוגמה שבאנו) ולקבל את אזרחותה של המדינה בה הוא שרוי בפועל. קבלת אזרחות חדשה קרויה נאטורליזציה, ודרך-כלל כרוכה היא אוטו-מטית באבדן האזרחות הקודמת.

„דבר המלך במועצתו“ (1925) על הנתונים ה„פלשתינאית“ קובע כי נתין פלשתינאי הוא כל אדם שהוא נתין עותומני וב-1.8.1925 היה יושב ישיבת-קבע בשטח המנדט של ארץ-ישראל; כל אדם שלמעלה מגיל 18 זכאי ל„נאטורליזציה“, לאמור: לקבלת האזרחות הפלשתינאית, אם ישב ארץ-ישראל שנתיים רצופות והוא דובר באחת משלש הלשונות הרשמיות. הנציב העליון הבריטי הוסמך ליטול, בתנאים ידועים, את האזרחות ממי שרכש אותה בדרך נאטורליזציה, ולא הוסמך ליטול אותה מנתין פלשתינאי שהוא יליד הארץ, ומבנו של נתין עותומני (פלשתינאי).

אזרח ותושב

ישראל, כארץ צעירה כארץ חדשה, כארץ-הגירה-ופיתוח, ברי שאינה יכולה לעשות את „חוק הדם“ יסוד למושג האזרחות שלה. אין לה להזקק אלא ל„חוק האדמה“, ובהתחשב ברפיפות המבנה החברתי ההטרוגני והמסוכסך שלה בהת-השב בשיעורי ההגירה העצומים שהיא קולטת, מצווה היא, לדעתנו, להקפיד במיוחד על תקופת-ישיבה ממושכת בארץ כתנאי למתן אזרחות מלאה.

הודאה
 תלונתנו בכספי המגביות מסוכנת ומזיז
 קה בכל המובנים. בסוגריים: בתלות זו
 יש יותר מן התלות הפוליטית מאשר בכל
 מלוה. יהיו התנאים הקשורים בה כאשר
 יהיו.
פ. ברנשטיין
 "הארץ", 16.6.50

המעשה הרבני וגם ההלכה העסקנית נמצאים לוקים ומקופחים.

מצב זה אולי אפשר לסבלו בדוחק כל זמן שאנו עושים מעשה-לשעה. אופטימיסטים ורודי פיי-שלום יכולים אולי להרגיע את עצמם אין דבר. כמו ששעה זו של בלבול שאנו עומדים בה הולפת, או קרובה לחלוף, כך גם מעשים מבול-ביים המכוונים לה לשעה הזאת חלוף יחלופו. ודאי ודאי שלא נוכל לגשת כך לעשיית מעשה לדרור. וחוק-אזרחות, אב מאבות-חוקיה של מדינה מעשה-לדורות הוא.

רבנות

חוק נכבד אשר כזה, הכרח שיעמוד על בסיס רבנותה המוחלטת והשלמה של המדינה. שום אדם שהוא תושב-חוק ואזרח זר אי-אפשר שתהיה לו זכות מוקדמת, אפריורי, לבוא אל שטח המדינה. שום אדם כזה אי-אפשר שתהיה לו זכות מוקדמת, אפריורי, לגבי המדינה, בת-חומי המדינה לבד, אולי, מן הזכות למצוא מקלט מפני רדיפות, זכות שאף היא ברגיל אינה ניתנת נתינה-שליקבע, איננה בחוקת חוק, והיא מותנית בכמה וכמה תנאים. כל סטיה מכלל זה פוגעת עקרונית ברבנותה של המדינה ומתנקשת באינטרסים הרבניים שלה.

הקו המדריך את מדיניות ההגירה הממשלתית חייב סוף-סוף להיות הצורך המשקי ובטחוני של המדינה. ראשי השלטון הקיים (בן-גוריון, שרת ואחרים) אף הם מודים בכך בפומבי לא אחת. הצורך שלנו לקלוט, וצרכם של קבוצים יהודיים להגר — כיום אולי עולים הם בקנה אחד. אבל אין אדם צריך להיות נביא עלי-מנת להניח שבפרק-זמן קרוב יותר או קרוב פחות אפשר שלא תהיה התאמה שלמה בין שני הצדדים האלה. אסור לנו לקבוע בגוף חוקינו פתח לניצול דמאגוגי הרסני של הסתירה הנרמזת כאן, סתירה שאם נאמר שהיא "אפשרית" הרי נקטנו לשון זהירה-להפליא.

חוק-השבות אין בו כל צורך מעשי. כל זמן שיש לחץ על היהודים להגר, וכל עוד שערי המדינה פתוחים בוא יבואו היהודים, גם באין חוק כזה. ומשעה שיבטל לחץ זה, או שתראה המדינה הכרח להגיף שעריה, לא החוק הזה הוא שיביא הנה יהודים ולא הוא שיפתח כאן את השערים.

חוק השבות עתיד גם עתיד להביא נזק, הן מבחינה עקרונית הן מבחינה מעשית. הוא יחוק את שליטתם של מושגים עדתיים בחוכנו, וכלפי פנים וכלפי-חוץ יטעים את אפיה העדתי של המדינה. וממנו פתח, כאמור, לזעזועים עקרים, בלתי נחוצים וחדלי-שתי, במדיניות הפנימית בישראל.

חוק האזרחות חייב להיות גילוי משפטי לרבות נות העברית, עמוד-לדורות מעמדית. אל יהיה ביטוי נוסף לכפיפותנו למושגים ציוניים, לדפוס-מחשבה שעבר זמנם.

עיקרה הרעיוני, וראשיתה, של הצעת-החוק הנזכרת למעלה הוא ב"חוק השבות", הבא להבטיח את זכות ה"עליה" לישראל לכל יהודי בעולם. עם זאת מניחים, לפי ההצעה, ל"שר-העליה" את הזכות למנוע אשרת-כניסה מיהודי (א) שפעל נגד "העם או מדינתו", (ב) העלול לסכן את בריאות הצבור בישראל או את בטחונו.

חוק-שבות זה (ה"ו" שרוקה) יש בו קודם כל סתירה פנימית, סתירה בין עיקרו לסיגיו. אף מן הבחינה היהודית-הציונית עצמה. מבחינה זאת כבר נמצא מי שעמד על כך בעתונות (ר' יהושע מנחם, "דבר", 19/6). הסמכות הניתנת כאן לשר-העליה — לבד ממה שהיא מפקידה כח גדול מדי בידיו, ולבד ממה שהיא פותחת פתח רחב ביותר לשרירות-לב אדמיניסטרטיבית ופוליטית, — הלא מפריכה היא בעצם את ההצעה ש"כל יהודי זכאי לעלות" למדינה הזאת. ציוני המבקש להיות מסקני ושלם עם האידיאל-גיה שלו, לא יוכל להעלות בדעתו שתוכל מדינת ישראל למנוע מיהודי כלשהו את הכניסה אל "מולדתו ההיסטורית". אם חטא היהודי המבקש לבוא לכאן, אדרבה — כפי שאומר י. מנחם הנ"ל — נכניסנו הנה ונביאנו בפלילים. למה נתן לו וישא הרפת מעשיו בין הגויים? ואם נגוע הוא במחלה מידבקת — יבוא וישב במוסד רפואי ישראלי, על אדמת ארץ-היהודים!

אכן, נוסח "חוק-השבות" הנדון, יפה הוא מעיד על המתח שבין גישתו המעשית והרציונלית של שלטון רבני לבין גישה אידאולוגית-הצהרתית של עסקנים ציוניים. המיתח הזה, הניגוד הזה נותן אותותיו בכל הליכותיו של המשטר הקיים, גם עובר הוא כחתך במעשיהם ובהניגיהם של נושאים, כגדולים כקטנים. המתח הזה דרך-כלל הוא מבשיל פשרות שונות ומשונות, שבהן גם

התאזרחות בדרך התקינה, כתום תקופת הישיבה הנדרשת בשטח המדינה, יש להתנותה בבחינת בדיעת החוקה, או חוקי-היסוד (אם יהיו אלה קיימים כבר), בדיעת קצת מושגים ראשוניים בהליכות המדינה, ובדיעת הלשון העברית, כפי דרגת השכלתו של המועמד לאזרחות; ז. א: אדם שהשכלתו עממית, יחויב בדיעת הלשון העברית בדרגת בי"ס עממי, ואילו מי שהשכלתו אקדמית חייב יהיה בדיעת הלשון בדרגה אקדמית.

הצעות פורמליסטיות מסוימות, המתבטלות במשרדי משרד-החינוך-והתרבות האומלל שלנו, מבקשות כנראה לכרוך את זכותו של מהגר להצבעה, ואולי אפילו את זכותו לקבלת עבודה, במין "פנסק-לימודים", שיעיד בו כי נרשם באיזה קורס ללימוד הלשון וכי אמנם הפץ הוא ללמדה. רעיון זה ספק אם עשוי הוא לעמוד בפני בקורת שהרי אם באמת צריכה המדינה לקלוט מהגרים ואם זקוקה היא לכוח-העבודה שלהם — ואנו סבורים כי בעיקרו של דבר אכן כך הוא — אין היא רשאית להגביל את ניצול כוח-העבודה הזה בהגבלות כלשהן. אשר להגבלת זכות ההצבעה, דומה שקביעת המעמד של "תושב" יש בה כדי לפתור שאלה זו פתרון מספיק, בלא שתביא לידי הקמת מנגנון פקידותי נוסף, שכל תכליתו תהיה פיקוח מהובל וחסר-שחר על "פנסק-לימוד". פנסקים שמעיקרם לא יבואו אלא להעיד על רצונן הטוב של המהגר ללמוד את לשון המדינה.

ידעת הלשון אסור שתהיה תנאי לקבלת עבודה בלשכה. עם זאת ראוי שתהיה תנאי בצורה זו או אחרת — לקבלת משרה בפקידות הרשמית, לקבלת משרה כלשהי הקשורה בעיסוק עם הצבור, ולקבלת רשיון לפתוח בית-עסק, לנהוג במונית או באוטובוס, או לעסוק במקצוע הפשי, דוגמת רפואה, פרקליטות וכד'.

"א-צריח" מביט במשקפיו של "הבוקר"

"א-צריח", השבועון המופיע בערבית בירושלים העתיקה, בעריכתו של האשם סבע, הביא לקוראיו בגליונו מן השלישי בחודש חזיראן, אינפורמציה על אנשי "אלף", שאובה מ"הבוקר" העברי, בזה, תרגומה של הרשימה ב"א-צריח".

הנוער היהודי המתעתע ומדינת הפרת

"הבוקר" מספר על רעיון חדש שהחל מופיע באפקי השכבה היהודית הנאורה ולאחר שנסב עליו הוכוח בחוגי המשכילים עבר משם אל קצת מחוגי הנוער היהודי, ש"הבוקר" מכנה אותם "נוער מתעתע..." ועיקר הרעיון הוא הקמת מדינה כבירה שתשתרע מן הים התיכון עד מעבר לחידקל ולפרת, ושמה "מדינת הפרת".

ולדעת בעלי הרעיון הזה, כלל העמים היושבים במרחב הזה בין הים והפרת אין הם בעצם אלא בני עם קדום אחד, הוא העם העברי, שהיה עובד את הבעל והעשתורת, אלא שבאו הדתות ופילגו את בני העם הזה במרוצת הדורות הרבים. ולכשיתן להניע את העמים האלה להשליך את דתיהם החדשות ולשוב אל מקורותיהם ואמונת אבותיהם, אפשר יהיה גם לכוון את מדינת הפרת הכבירה על עם הבעל-והעשתורת.

בסיום הרשימה מצטרף "א-צריח" ללעגו של "הבוקר" לרעיון, הקורא לעמי המזרח התיכון לנטוש את דתיהם היהודית והמוסלמית והנוצרית ולשוב אל עבודת-הגילולים, ויחד עם "הבוקר" תמה אף הוא על שנמצאה להם לבעלי הרעיון ב"אזור היהודי" מכסת נייר, כלאחד העתונים המכובדים, להוצאת עתון בשם "אלף" ולעשיית תעמולה לרעיונם.

מיודקה עד יוזפא

(בקץ הימים" לת. הזו)

קטע. שהמשכו בדרך הטבע, צפוי וקרוב לבוא. גם סיומה, זכור, מחייב זאת, לכאורה: "ועכשיו לעיקר, אני מבקש עוד רגעים אחדים סבלנות ושקט" — כך מסיים יודקה, אף על פי כן לא היה לה המשך.

מדוע?

משום שהכתה גלים והדים יותר מדי. משום שנודע להזו עדמה כוון בדברי השלילה והכפירה שלו להרגשתם הטבעית של המוני הנוער העברי, השבוי בסוגר המושגים היהודיים והחינוך הציוני. משום שנודע לו על הוכחים הנלהבים שהעירה דרשתו במועדוני תנועות הנוער למיניהן. משום שנודע לו עדמה מקבלים הנערים את דבריו כפשוטם, כמין "אישור-מג" בזה" להרגשת הייחוד אשר בהם. להרגשת בידו-לם הגמור מן היהדות.

זאת שמע הזו — ויילפת. ולאחד מצעירי הנוער סופרים העברים, אשר בא אליו בימים ההם לסיח עמו בדרשתו, הסביר כי לו, להזו, מותר לאמר כזאת וכזאת, כאשר הוא ספוג ומסופג יהדות ר" ערכים יהודיים, כאשר הוא יהודי עד-מחצית-עצמו. תינו אבל אלה הנערים שלא קראו ולא שנו ולא נתייסרו ביסורים יהודיים — מי הם כי יבעטו... אם כה ואם כה, המשך לא בא.

עכשיו בא חיים הזו ופרסם את מחזהו, "בקץ הימים". זהו מחזה הסובב על ציר ביאת המשיח ו"שירפת הגולה". גיא החזיון הוא "באחת מערי גרמניה בימי שבתי צבי".

המחזה בעצם אינו מחזה. אם תרצו הרי זו "פובליציסטיקה דרמטית". כשם שספור כ"הדר" שה" בעצם אינו ספור כל-עיקרו, אלא פובליציסטיקה משובבת. כשם שיצירות רבות של סופרים יהודים בעלי תודעה יהודית הריפה הריהן, לא מתו של דבר, פובליציסטיקה מעולה יותר או מעולה פחות. אבל לא בכך עניננו פה. עניננו בצדו הרעיוני של המחזה, והצד הזה עשיר הוא גם מגרה, אם כי ניתן להביעו במשפטים ספורים: "גלות" אינה רוצה "להיגאל", את הגאולה כופים עליה, הגאולה באה בחטא. בפריצת כל גדר ובפריקת כל עול, והיא כרוכה באבדן פיוזי של הגלות.

אחת הנפשות הפועלות, מתחכם ואומר (ע' 28): "האלוהים אשר גאל אותנו מידי אנט" יוכוס הרשע הוא יגאל אותנו מידי משיח". ר' למלין מרקל, עוד טפוס, מקשה ותוהה (ע' 70): "לכך לבטנו אלפיים שנה, לכך סבלנו גלות, רדי-פות וגזרות רעות... שסוף נבוא ונעשה, איזו מדינה... מדינה! אה, השגה של גוי!" ואילו יוזפא, "גבור" העלילה, שהוא עצמו וב" שרו של יודקה בעל-ה"דרשה", המחטיא והחוזר, המדיח וממריד יודע כי

"כל עיקרו של ישראל אינו אלא גלות, ובי טלה הגלות — כביכול בטל ישראל" (ע' 111).

ו"דרוש" אחד מחוכם הוא דורש על כנסת יש" ראל שלו (ע' 90):

"אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש-ברוך" היא: "אני ישנה" — מן הגאולה, ולבי ער' — לגלות, שהיא מקום חיותי, בית-דירה של מע' לה לתורה ולמצוות, וטוב ויפה לישיב בתוכה לבכות ולהתאבל על חורבן בית-המקדש ועל גלות השכינה..."

האמנם?

בסוף המערכה השלישית והאחרונה של "בקץ הימים", הכריזו על חיטולה — אם לא ההיסטורי, הרי האידיאולוגי — של גלות ישראל. כך בא סופר גדול והצביע עם "העברים". חיים הזו לא נתכוון אולי לכך. אבל הנקודה אליה באו היא אחת. אורי קיסרי ב מעריב"

יסורים זוהי בריה משונה, זה כבר כמעט לא יהודי, חצי גוי... את חליה וזיופה של הפסיכולוגיה היהודית הוא מערטל, באכזריות הנובעת מתוך ידיעה קרובה ואינטימית ביותר.

נוצרת פסיכולוגיה אחרת, כמין פסיכולוגיה של לילה... יש פסיכולוגיה מיוחדת לילה, שר' נה משל היום... הצער נעשה אידאלי יותר מן השמחה, השכאב נעשה יותר מוכן מן האושר, הסתירה יותר מן הבנין, השעבוד יותר מן הג' אולה, החלום יותר מן המציאות, התקוה יותר מן העתיד-לבוא, האמונה יותר מן השכל היר' שר, וכך עד סוף כל ההפכים..."

וכיון שהזו כותב בדורנו בארץ-ישראל, לא כברדצ'בסקי קודמו שישב בדורו בארצות הצאר והקייזר, וכיון שהוא עד כאן להתרקמותה של אומה, יש ליודקה שלו מה לאמר גם על כך, אכן, שלא כמרבית חבריו מן הסופרים היהודים אשר בארץ דומה שיודע הזו מה עניני רואות כאן:

"ארץ-ישראל זה כבר לא יהדות, כבר אפיר' לו עכשו, כל-שכן לעתיד-לבוא... עברית, ודוקא בהברה ספרדית שהיא רחוקה וזרה... היא לא המשך, היא אחרת, מיוחדת לעצמה, היא כמעט לא ענין יהודי, כמעט בהחלט לא יהודי... ברור, לא המשך אלא קרע, ההיפך ממה שהיה, התחלה מחדש... במלה אחת, הכור' נה: עם אחר".

וכיהודי רואה הוא גם את הסכנה שבכך, מן הבחינה היהודית:

"ומה, אם היהדות עוד איך שהוא תחזיק מע' מד בגולה ואילו בארץ-ישראל מ-10-15 פק? ... ומה, אם ארץ ישראל תשול וקטטרופה, אם היא קץ וסוף הכל? " (ההדגשה שלי — המ' עתיק).

גם על המשיחיות היהודית, גם על חזון ה"גאולה" היהודי, ישא דברו:

"דוקא הם מאמינים בגאולה שתבוא, ואף-על-פי-כן מתכוונים שלא תבוא, זו לא רמאות, לא דורפוצפיות כלל... כאן פועל מה שמתחת להכרה, מה שטמון בעומק הלב, שלא מדעת... שני אלפים שנה הם חיממו ידיהם בה ועמדו, ועוד שני אלפים שנה חיממו עצמם לאורה ויהגו בה ויתאבלו ויחזו ויפחדו ממנה בסתר ולא ייעפו לעולם. וזה כל עיקר היהדות, כל טבעם של ישראל וחיבת הארץ וקדושת הארץ ולשון הקודש וקץ הימים והכל הכל..."

"הדרשה" נתפרסמה ראשונה בסתו 1942, ב" לוז", "הארץ" לשנת תש"ג. היא פורסמה שם

אותם המתמצאים מעט בספרות היהודית של הדורות האחרונים, יודעים אולי על סופרים יהודיים מרדנים שלא הסתפקו במתיחת בקורת על תופעות "שליליות" אלו או אחרות בחייו של תחום-המושב היהודי, אלא יצאו לערער על עצם יסודותיה של ההוויה היהודית. יצירתם של אלה על הרוב דלה היא למדי מן הבחינה הספרותית, אפס אין ספק כי עשירה היא גם מעניינת בתכ" נה הרעיוני. הנמרץ באנשי-מרדות אלה בתחילת המאה העשרים היה, כמדומה, מ. י. ברדיצ'בסקי, הידוע גם בכינויו הספרותי מיכה יוסף בן-גוריון. רבים הם כתביו של האיש ברדיצ'בסקי, אבל ביטוי תמציתי ביותר לדרך בבקורת-העצמית היהודית ובתפיסת ההיסטוריה היהודית מצאנו דווקא בקטע מתוך יומנו מתאריך 21.11.1905 שנתפרסם ע"י בנו, ע. בן-גוריון, בגליון "דבר" מיום 3.11.44. נביא בזה משפטים אחדים מאותה רשימה:

"אומרים לנו, כי קדושים אנחנו, כי מתים אנו על קידוש השם, אבל אנחנו לא יצאנו לה' פיצ' דת ותורה. אנחנו יצאנו לעסוק במסחר, ואסוננו הוא שאנחנו מרמים את עצמנו. אנח' נו פוחדים מפני האמת..."

כשהסתפקנו בד' אמות שלנו חלה עלינו סכ' נת הנק לחיי רוח. את האור הזועם שזרח לנו לקחנו מידי הגויים אשר בנו אותם. מה נק' לים, מה פחותים הם חיינו, ללא תועלת, ללא מטרה, ואנחנו מעמידים פנים כאילו בצענו גדולות בעולם. אנחנו מערערים על מצפונם של עמי אירופה — והמצפון שלנו? מוזן הוא נכבה. אנחנו דורשים הומאניות מהאחרים ורוח צרה ואפלה מגשבת בתחומי הדת שלנו..."

את הפרובלמטיקה של ברדיצ'בסקי בספרות היהודית שבלשון העברית ירש בדורנו זו, הזו, והוא הממשיך בדרכו של הלז בבקורת העצמית ובתפיסת ההיסטוריה היהודית, ותכופות גם יעלה על קודמו בחריפות הראיה והביטוי.

יודקה שלו, בעל "הדרשה", המוכרת ודאי ל" רבים-רבים בתוכנו, טוען, למשל, "שאין לנו (— היהודים) היסטוריה משלנו, משל עצמנו... משום כך אני מתנגד לה, איני מכיר בה והיא לא קיימת בשבילי!" גדולה מזו:

"אני בכלל הייתי אוטר ללמד לילדים שלנו את ההיסטוריה היהודית, לאיזה שד ללמד אותם קלון אבותיהם? אני פשוט הייתי אומר להם: חברה! לנו אין היסטוריה! אנחנו עם בלי היסטוריה. אתם פטורים. לכו לשחק בכ' דור-רגל..."

גם על גבורת-הסבל היהודית המהוללת יחרוץ משפטו, והוא מוקיע אותה כגבורה מאזוכיסטית למדי:

"זוהי גבורת בלית ברירה, ובלית ברירה כל אחד הוא גבור, רוצה לא רוצה — מוכרת, ואין בזה כל זכות או שבה. והגבורה הזו סוף סוף נעשית חולשה גדולה, גרועה מחולשה, מין כשרון מיוחד של ניוול וכיעור..."

"הן אנחנו לא רק מקבלים את היסורים, יר' תר מזה, אנחנו גם אוהבים את היסורים, יסו' רים בכלל... היסורים משמרים אותנו, מקיימים אותנו, בלעדיהם אין לו חיים... יהודי בלא

יוזפא הוא „אדם איום“ והוא „אדם נפלא“ (ע' 52), משום שהוא גורס כי

„לכך (על מנת ש„נאבד, בלא תורה ומצ' וות“) הגאולה באה ! אם תרצה לומר, הסוף זו תחילה, ואם תרצה לומר, הסוף זה סוף. בין כך ובין כך מעשה אחר הוא, עם אחר ואדם שונה... זהו קץ הפלאות !“

„גלות והקדוש-ברוך-הוא וישראל תלויים זה בזה“ גורס יוזפא (ע' 181), ולפיכך צריך המשיח שיבוא להיות „משיח בלא הקדוש-ברוך-הוא“ (145). פדות העולם בחטא תבוא, בעיצומו של „יריד של עבודה-זרה“. כי זה דברו של יוזפא (57) :

„אין גדרים — פרצות ! הפקר כמישור ! מסוף העולם ועד סופו ! אדם חפשי ! בן-חר"ן רין בעולם של חרות !“
החטא — כבוד ויקר לו,

„שהוא סותר כל הבנין שעליו כנסתי-ישראל עומדת, כל הקיים והמצוי והמקובל, דת ודין, מידות ודרכים, ביתו של אדם, צבור וצרכיו, והוא פורץ גדר לעשות דרך לגאולה ! לירד עד תהום, עד המדרגה התחתונה — זאת תורת הגאולה. לאהוב את החטא — זה עכשו צורך השעה. זה קידוש השם !“ (ע' 49)

אכן, משיח-הגאולה-הוא-האבדון של יוזפא מתב-דר (190)

„שאין לו עם להושיעו ואין לו את מי לגי אול, ואין לו על מי לסמוך אלא על יחידים ומי עטים, על עניים מרודים ודלידלים, מאוסים ושפלים, נבזים וחזלי-אישים, חלאת מין הא"ד“

משיח זה, חתודמים זה של היהדות, אינו עתיד לבוא אלא לאחר שיקומו קבצנים נאלחים, „בריונים של ימות המשיח“, ישלחו אש בכל קצות ה„גולה“ ויעשוה „כמדורה של אש“. אין הוא עשוי לבוא אלא לאחר שיוגד כי „חרבה הג' לות ! שרופה באש !“, לאחר שקם הבחור יואל רוטט וקורא „בצהלה ובקול גדול כמין ברכה והודאה“ : יתגדל ויתקדש שמה רבא ! — (ע' 221) כלשון תפילת ה„קדיש“ היהודית...

ברדיצ'בסקי בדורו לא ראה עצמו אנוס למצוא פתרון עיוני, רעיוני—לבעיות ההווה היהודית. הוא פרפר במחשך ההווה היהודית של זמנו, אבל ביקתת מושבו, אף שאפלה היתה, קיימת היתה, ומתחת לא פערה האדמה עוד פיה לבלעה. לבד מכך, תמיד עוד אפשר היה להגיה החוצה, להח' ליה רוח גם להחם עצמות יבשות בשמש.

לא כן הוז בדורו, תחום-המושב היהודי בדורו של הוז, גם מחוץ שת עליו החושך. על אחיו של הוז עלה הכורת, מרושע ונחרץ, לעשות בהם כלה — והוז רואה עצמו אנוס לא רק לשאול לט' עמם של דברים ולפתרונם, כי אם גם להורות על מוצא אקטיבי, „קונסטרוקטיבי“, מכלוב-הדמים שלתוכו דחקה ההיסטוריה את ההווה היהודית.

„גולה“ ו„גאולה“ הם—כפי שמיטיב הוז לדר' עת — קטבים-של-שיגרה במחשבה היהודית הק' לאסית ובתפיסה ההיסטורית של היהדות, כמו גם בתורת-המסתוריים שלה ; יודקה מן „הדרשה“ בועט בגאולה הנוסחה הכיטופי, המסורתית-הט' פוסי, הערמומי והתמים כאחד, אבל הוא מנסה לתת לה — אם גם מתוך פקפוק, בלא בטחון, כמ' דומה — פרוש „ציוני“, ואם גם ציוני „מקורי“ ; אפס יוזפא מ„בקץ הימים“ מצמיד אליה חזון משיחי רדיקאלי מאד, אכזרי מאד במסקניותו ה' הרסנית, כעדות הציטטים המעטים שהבאנו

תחילה.

הגאולה של „בקץ-הימים“ מופיעה לפנינו כג' אולת היהודים מן היהדות, גאולת היהודי, כאדם, מהגדרתו הקבוצית, מהויותו הקבוצית, המשיח של יוזפא ביאתו מותנית בהרס כל מעמדה של ההווה היהודית, הן מצד נכסיה-שבחומר הן מצד נכסיה-שברוח, אלה נכסיה-סגולה ונכסיה-צאן-ברזל שלה. כביכול, אין גאולה ליהדות אלא כשתחזק מהיות.

החתירה המודעת אל האבדן וההרס-העצמי הריהי תופעה מוכרה גם נהירה בתחום הפסיכו-לוגיה של היחיד, ושל הקבוצה, והפרוש הניהילי-סטי-השטני לרעיון הגאולה ולחזון המשיחי, ימיו עתיקים אולי כמעט כימי אותו רעיון ואותו חזון, הפרוש הזה נאמנים שרשיו בקרקע האסכולוגיה ותורות-המסתוריים של היהדות הנצרות והאסלם, גם ניכר רישומו לא אחת בכל מיני אידאות חב' רתיות ומדיניות הנושאות בחובן גרעין של או' טופיה. עצם ההצמד של המונח „קץ הימים“ אל חזון ביאתו של משיח—הצמד שאיננו, אגב, יהודי ספציפי — יזי' ללמד הרבה בנוקדה זאת.

המשיח הזה, אשר בחטא יבוא ובהפקרות, אשר יבוא על היהודים לאחר שיתפרקו ממורשתם ה' רוחנית ולאחר שיודרו מנכסיהם החמריים — משיח זה איננו המצאה של הוז. במחשני המיתוס והסמלים אשר ליהדות יכירהו מקומו אף הוא, בצלמו זה ובדמותו זו, ובכל דור ובכל שעה יכול היהודי הצריך לכך ליטלו משם ולדרשו כמין חו' מר ולעשותו כמין דגל. לא כל שכן כשהוא בחי' נת חכם לאחר-מעשה לאחר שהמ' ציאות העונית, הזאבית באה על שה-פורה-יש' ראל ועושה את מלאכתו של משיח-שטנים זה, לאחר שהיא עושה שמות בפורה היהודית ומפ' קעת את הנותרים-לפליטה ממורשתם היהודית כולה או קצתה.

ואין הוז יהודי ראשון הנצרך למשיח בצלמו זה, הרבה קדמוהו ביהדות, לא על חנם תקוע המ' חזה „בקץ הימים“ — האקטואלי במפורש וב' מוצהר — „באחת מערי גרמניה בימי שבתי צבי“.

בגוף המחזה אין שמו של שבתי צבי נזכר גם פעם, בגוף המחזה גם אין „ציון“ נזכרת אף פעם אחת. החתירה אל גאולה-שבחדלון, אל התחד' שות-אגב-אבדן מועלית פה בטרתה, מזוקקת וצרופה, בחינת התרחשות אוטונומית שמעל לר' מן ומקום, בלא זיקה אל „משיח-בן-יוסף“ בשר' ודמי ובלא זיקה לשאיפות טריטוריאליות, „ציוניות“ או אחרות, ואין זה כך רק משום שהוז, שבעל-טעם הוא, חושש להתפסס לכעין מעשה' קיץ' בנוסח ציונית-עמלני, אלא בעיקר משום שהוא מתאמץ להעמיד דברים על טהרתם, על עצם מהותם, על אמיתם.

אבל בסך הכל, עצם הזקקות האלגורית אל תקופת המשיחיות של שבתי צבי, גדול „משיחי השקר“ היהודיים, עצם הזקקות לתקופה הפרר' בלמטית הזאת בהיסטוריה היהודית, לתסיסה המשיחית הכבירה שעורר אחד הרפתקן יהודי' עתומני מסתורי ומפוקפק ושסופה מפח-נפש וט' ברון-מתנייים נוראים כל-כך — הזקקות זו יש בה ללמד משהו, יש בה אולי ללמד שאין הוז שד נורא כל-כך, שיותר משהוא שד הריהו מבקש להיות מין גער-פרא, אנפאן טריבל' ; שהפתוס הגדול והנורא שלו אולי אינו גדול ונורא כל' כך ; ורצינותו הנזעמה בהטיפו—מפי יוזפא גבירו— ל„שרפה“ ול„חטא“ וכז', אולי אינה נזעמה כל' כך, אולי אפילו אינה רצינית כל-כך, ומכל-מקום יש בה ללמד כי האמונה הלוהטת והאכזרית שבה מופיע פה הוז לפנינו, הספק והכפירה יושבים

ארץ העבר

ארץ העבר
תשקע במקצלה
עופרת קמים רפים
קריחים עלי צנאר
קבדה נדף
יאבדו קריחים
קמים רפים.

ארץ העבר
תבלה בשלמה
קגד אקלו העש.
פצנעת דבקה בקשרי
אקלתני בקל פה
תבלה בשלמה
מאכלת פש

ארץ העבר
תמוג קצנן
אר בפאתי תבל
פעמוד האש בפדקר
היתה נגד עיני תמיד
היום תמוג וחאבד
בפאתי תבל.

בת אלול

בה בטח ואוכלים בה בטח, מבפנים.

הוז יהודי פקח הוא, יהודי חכם הוא, ודווקא בענין זה דומה שיפים לו מאד הדברים שהוא שם בפי יודקה בדרשתו („אבנים רותחות“, ע' 237) :

„זה גם כן קו יהודי, מאד מאד יהודי : לה' אמין באמונה שלמה, באמונה לוהטת, מטורפת, בכל לבבם ובכל נפשם, ובכל זאת קצת לא להאמין, מעט מהמעט, ויהא המעט הזה מכ' ריע“.

וכל טבעו של קץ הימים על-פי הוז הריהו, סוף-סוף, בכך שזהו קץ שבתאי, קץ שאינו קץ, ושגם ראשית איננו...

תו הכשל והחורבן טבוע בה ביהדות „כדיוקן המלכות על פני האגורה“, כלשונו הציורית של נ' אלתרמן, הוא טבוע גם בכל מרד יהודי, בכל מרד יהודי היוצא מהנחות רעיוניות יהודיות, ה' עומד על בסיס רעיוני יהודי, היהודים כפרטים, כבני-אדם, דומה שיש להם סכוי „להגאל מיהדר' תם“ רק כשהם נגרפים לתוך תהליך התהוות והתרחשות אובייקטיבית שהיא בלתי-יהודית לא רק במגמותיה אלא גם בטעמיה ובנקודות-המוצא שלה.

הניהיליזם היהודי של יודקה יכול לעורר בנו מידה של אהדה כל זמן שהוא צופה מתוך הבנה ו' חיבה אל התופעה הקונסטרוקטיבית והאוטונומית של צמיחה לאומית בלתי-יהודית בארץ הזאת, יוזפא, נלגולו ה„מפיתח“ של יודקה, זה שכל-כנולו גיהיליזם בעיצומו ובטהרתו, שהוא רדוף ומרר' דף חשבונות-גורל יהודיים, מהפכנות-התווה שלו יכולה לעורר בנו רק מנודר-ראש מהול במשהו אי-אמון.

הכנענים בשער!

שפכנו בו. וכיצד אפשר להשוות את גוש-עציון, שהרבה זיעה ועמל ודם הושקעו בו, לבשן או או לשומרון? (אף כי על צד האמת, הברון ז"ל קנה פעם כמה שטחים בבשן.)

דברי חיים גורי, הנאמנים כשהם לעצמם, הפכו לאור שכנות כזאת, ובהידפסם בכמה כזאת, למליצות של משורר האוהב להשתמש בלשון רמה. אין הם רציניים, חלילה: "ישחקו נא הנערים" אומרת מפ"ם, בפעם אחרת נכתוב את ההיפך הגמור — והכל יסתדר בכי טוב. למשל (בשער 1.6.50), "חותמי ישראל לרבותיהם יבינו שההגנה על השלום בגבולותינו משמעה הגנה על עצמאות ישראל שנקנתה בדם, על שלמות הארץ..."

זרח ורהפטיג יכול לשקוט. ואמנם יודע הוא זאת, אם יהיה עליו לדבר בכנסת על אנשים מסוכנים הנרשאים רעיונות מסוכנים, חולמים את "חלום ארץ הפרת" ונשבעים כי "אנחנו נבוא" — ברי כי גם הפעם לא ייחס את "החלום המטורף" הזה למפ"ם...

מדוע זה אפוא נדפס המאמר ב"שער" והוא חורג ויוצא ממסגרתה המוצקה של מפ"ם?

ג.

כי במפ"ם יש נוער, ונוער זה בא אל מפ"ם לא רק משורות השוה"צ, אלא במידה רבה משורות הפלמ"ח. יוצאי פלמ"ח אלה, אנשי ה"מ" אבק לשעבר, האקטיביסטים בשעתם, הם הם החטיבה הצעירה היום. הם חוטגהשדרה שלה, הם הם עיקר הקוראים את "בשער".

ונוער זה, קוראי "בשער", מחזיקו ואף כותב ביו, אין להם ולמפ"ם הרבה מן המשותף, מלבד השנאה למפא"י אולי. גם אפשר לנו לפקפק אם אמנם אחד הוא אופיה של השנאה למפא"י אצל החטיבה הצעירה ואצל מפ"ם המפלגה.

דעות כאלו כשל גורי לא יתקבלו לעולם על דעתם של "השומרים הצעירים" שנעשו קשישים, אבל מרקדות הן על לשונו של כל נער מנערי החטיבה הצעירה. על כן אין לדבר כלל על מפ"ם כעל מסגרת מוצקה אחת. הללו שהחטיבה רואה בהם את מפרקי הפלמ"ח, מצמצמי מבצעים צב"איים מזהירים וכורתו השלום, רואה בהם המפ"ג למה את התובעים עבודה שכירה בקיבוצים, את הפורשים מהאינטרנציונל ואת הנרתמים לאוריים נטציה מערבית. כנגד הללו התאחדו שני הזרמים השונים ויצרו גם הם גוף אחד. אך השוני הרב ביניהם מזדקר תמיד לעין. הוא הוא שהוליד את המאמר, הוא שגרם שיידפס, והוא שהודות לו היכה זה הדים בלב קוראיו.

ד.

אותנו עניין מאמר זה במיוחד, כי הוא הוכיח בעליל עד כמה חדרו הרעיונות שאנו נושאים אותם אל תוך הנוער ושבו את לבו. כי חיים גורי, בדרך חייו ובהתפתחותו הרוחנית, מגלם דמות טיפוסית לנוער בארץ: גידול הארץ, מגר יס לשנים בצבא-מחתרת, שליח לחו"ל, חייל במלחמה — הן זהו הנוער שאנו טוענים כי עברי הוא! לדעתנו, כל נער שעבר דרך זו, או דומה לזו, חייב לחוש כמונו, לחשוב כמונו, לפעול איתנו ולהפעיל גם אחרים — אלא אם כן השתבש כליל ע"י החינוך המסולף שנכפה עליו בבית-הורים, בבית-הספר ובתנועת-הנוער הצ"י. יונת, מעניין אפוא לבדוק את כתביו של חיים גורי מבחינה זו.

תמהו רבים על אותו גליון "בשער" שבו הודפסו דבריימינות "כנעניים" מפורשים, ממש כאילו נקטפו ישר מפירותיו של "אלף"... הכוונה היא, כמובן, למאמר הראשי מתאריך 11.5.50 מאת חיים גורי. עיתונה של החטיבה הצעירה של מפ"ם, זו המפלגה שאחות-העמים שלה פירושה המעשי הוא מעין דור-לאומיות, שלא נסוגה עד היום, כמדומה, מרעיון "פלשתין עצמאית" שאת חבריה מחתימה בשם "ההגנה על השלום בגבולות תינ"ו" (בשער 1.6.50). שתנועת הנוער החינוכית שלה פורשת לכל רוחב ירחונה את מפת מדינת ישראל ("על החומה" סיון תש"י) — בעיתון זה מדובר פתאום על "גזילת בשן וחורן, גלעד ומואב"; העלם שהיה אמון על שירת "ארצנו הק"טנטונת" מכריז כי עשה שקר בנפשו עד עתה: לפתע נתברר לו כי הארץ "גדולה ורחבה היא: מצפון ארץ נהרות איתן — נחל מצרים"; בניגוד לכל דעה קודמת אומר הוא כי "אין עמק הפר יקר לנו יותר מעמקי הזיתים בשכם"; והמאמר מסתיים בהבטחה כי "אנחנו נבוא. נבוא אל כל אותם המרחבים..." (ושוב אין הוא מבחין בין "גוש עציון" מזה ובין "שומרון וגלעד ובשן" מזה)... ועם בואנו נשחרר את שכנינו הרבים... למען יהיו בני בריתנו בדרך אשר אנחנו הולכים בה".

לו היה המאמר נדפס ב"אלף" היתה כוונתו ברורה ופשוטה, אף כנה ואמיתית. היה אולי מעורר שוב את ה"בוקר" לחמת-זעם (כמו בגליון מיום 27.5.50). עכשיו, משהיה "בשער" הפונדק, הפכו הדברים הנאמנים בפי כותבם מגוחכים ולא רציניים — ממש כדברים שמדברת מפ"ם על המלחמה בדת. וגרוע מזה: למלחמה בדת מסכימים — להלכה! — כל אנשי מפ"ם, ואילו מאמרו של גורי עומד בניגוד גמור לדעות הרשמיות של המפלגה. הן הכותב עצמו הוכרח לכסות את כורו נתו! הנה חושש הוא לבטא בגלוי את השם המפורש "ארץ-הפרת" ואומר "ארץ-נהרות-איתן"; כן סותם הוא ואינו מבאר מהי בעצם "הדרך" אשר אנו הולכים בה". גם המערכת נבהלה ונזדרזה להדפיס את מפת החלוקה (אבל אולי קוראים לזאת מפת המדינה?) במרכז הגליון, מתחת לסיסמה "מן המדבר ועד הים..." אף הבי"א כמשקל שכנגד את דברי טבנקין על "תוכן התנועה" — והוא פשוט: "ארץ ישראל היא בשבילנו ארץ של התישבות". ולכן העיקר, כמור בן, הוא לדאוג "לגורלה של האינדוסטריה שלנו", כי מה יהא עליה אם לא יהיה לנו, לכל הפחות, בטחון. שאין אויב שליט על מיהירדן? ומכאן שחיים גורי טועה בעצם: "בחגיגתנו מוכיחה להיות בחינה התישבותית", ולכן עמק הפר יקר ואהוב הרבה יותר מאשר איזה עמק זיתים בשכם שלא עמלנו בו כלל, ואת זיעתנו לא

הזרם הכנעני
הנבוי מחלק את סופרינו לסוגים: א) הזרם הכנעני; ב) קבוצת "גליונות-דורות"; ג) קבוצת מפ"ם; ד) קבוצת בלתי מוגדרת. השוני של הזרם הכנעני בולט כליכך, שהבדלתו מן הכלל מוצדקת בחלט, אולם החלוקה הנוספת לשלש קבוצות נפרדות...
(גליונות, "חוב קלט")

כשטען ד"ר בורג, איש "החזית הדתית", כנגד התביעה להפרדה בין הדת והמדינה, כינה תביעה זו בשם "רעיון כנעני". נדמה שהכנענים שב-היסטוריה לא הפרידו כלל את דתם ממדינתם (ממש כיהודים היום). על כן ודאי לא אל חירם, או אל מישע, או אל בן-הדד כיוון ד"ר בורג, כי אם אל המכונים כנענים כיום הזה, אלינו, אנשי "אלף".

מוזר! מעל במת הכנסת נשמעת התביעה להפרדה זו מפי אנשי חפ"ם בעיקר. והיא חבורה גדולה, רבת-רכוש, ולה רבבות חברים — אף סיכויים היו לה לאחוז בשלטון. מדוע לא כיוון את דבריו כנגד "רעיון מפמ"י?"

אלא שכל אשר עינים לו יראה כי כל המלל הרב ששופכת מפ"ם ב"תביעותיה" להפרדת הדת מן המדינה אין בו כל כוונה אמיתית: בידה היה כוח זה שנים, ויש כוח גם כיום, לסלק את הדת סילוק גמור — לפחות מאותם שטחי ארץ הנתר גים להשפעתה (והם רבים), ולפחות לגבי אנשיה שלה (וגם הם רבים). אך גם אנשי מפ"ם, גם משקיה — בהגיע ההלכה לכלל מעשה — נכנעים כליל לשלטון הדת. הנה מתאונן "חבר קיבוץ" ב"בשער" (18.5.50) על טכס הקבורה המחריד שערכה "חברה קדישה" לאחד מידידיו. אין ספק שאותו "חבר קיבוץ" אם נשא אשה, ודאי עלה אתה — כמנהג כל חבריו — אל הרב היהודי; ואם בן נולד לו — ודאי מסרו לגיתוח המילה, ובמשקו — מדי שבת יאכל בשר-יבוא קפוא וכשר.

ובדעתו של אותו איש, ובדעת אלפי חבריו, אין עולה כלל שאת מתיו יכול הקיבוץ לקבור בעצמו — מבלי להיוקק לטכסיהם של כלי-הקודש, ושאלפי נשים אם תינשאנה בלא טכס דתי — ונוצח החוק גם אם תסרב הכנסת לבטלי-ושקהל בנים אם יגדלו בלתי נמולים — יסור החשש פן תקנו בלבם נחיתות כלשהי, וששום ממשלה לא תעמוד בפני רבבות תושבים שיתבעו אספקת בשר זול בלי החותמת היהודית דווקא. אך כאשר חבר אנשים שבידו היכולת לעשות, מסתפק בדבורים בלבד, ואינו מקיים את הלכתו למעשה — הכל חשים בכך, וד"ר בורג יודע כי אין לו לחשוש מפני מפ"ם, כי זו את רעיונו-תיה הגשם לא תגשים. כיוון שכך אין הוא מחשיב במ עוד כרעיונותיה שלה, אלא כרעיונם של "אלף" והעבריים.

ואמנם קורעת הופעת "אלף" את מסווה המלחמה בדת מעל פני מפ"ם, ומחזירה אותה למקור מחצבתה — היהדות. הנה "על המשמר" מדבר "על דמות תגינ"ו" (21.5.50) וקובע כי אין לנו היום, חגים של נשמה יתרה, ועל כן "נחזיר נא לחגי ישראל את משמעותם המקורית". רצונו לומר: לפי מיטב המסורת של ישראל סבא; וכנגד טכס-הביכורים, למשל, שהתחדש בתקופה האחרונה, הוא מדבר שם — וכל זה, כמובן, תוך חרפות וגידופים על "אלף"... ובגליון מיום 7.4.50 הוא מגן פתאום בעוז על "ערכי החיים" של היהדות.

כל מיני ה"מתקדמים" נהדפים אל חיקם האמרי-תני, חיק היהדות הנאמנה, ו"חזית דתית" חדשה ניצרת לנגד עינינו, בה מתריע הצופה העומד על המשמר ב"שער" על "הרעיון הכנעני" המת-קרב...

ב.

כיון שזה יחסה של מפ"ם ל"אלף" ורעיונותיו

צ'ורר שיריו הראשון — "פריח-אש" — שלושה חלקים בו: "שדרת היסמין", "עוף הנדודים" ו"שירים מתוך ילקוט הצד". שלושת ה' חלקים האלה מסמלים שלוש תקופות: בחלק הראשון מושרת תקופת פלמ"ח הטוילים בלילה, המסעות למעין בנוף הרים לרוח ערב וכו'. שירים אלה מטפלים כמעט רק בהתרשמויות אישיות, ורק בשיר אחד ("ירח בהרים") יש מוטיב ציבורי ניכר.

ודאי מתקופת מסע הגרמנים לעבר הארץ הוא השיר, על כל פנים, על תקופה זו שר. יודע המשורר כי קשה תהיה המלחמה, אך מא' מין הוא בכוחו ובכוח הארץ: יכבה אבל שוב יוצת הארץ שבכפרים; אמנם, בדרך העולה ילבינו הקברים ואחרון הפייטנים חובק חייו. אבל — "את עולה בחרוני שירים", כי האגרו' פים, המכים על אדמה נרדמת — הער יעירוה! הרגשת הביטחון לחוסה בצל הארץ אפשר שהיתה מתפתחת עוד מוזמן במשהו אחר, אך על המשורר גזרה גזירת שליחות. הוא נוסע "לה' ביא את דבר הארץ לאחים בגולה". בעצם, זו הודמנות מצוינת "להכיר את הגולה". כלום אין אנו נזכרים באנחות שהיו מחנכינו נאנחים על שאין אנו "מכירים את הגולה"? בטוחים היו הם, שלו "הכרנו את הגולה" היינו מסירים מיד כל הרגשת ייחוד עצמי, ורואים כמו עינינו את "אחדות הגורל הישראלי". הלא בעצם, משום כך ולשם כך חונכנו על הספרות היהודית! והנה נוסע המשורר, מצויד במיטב התורה הציונית, לאירופה. נבדוק, אז הועילתו "הכרת הגולה"...

אכן, כבר מתחילת מסעו ("בבית הנתיבות") מתגלה שהוא אינו נושא בקרבו את חזון הש' ליחות. אין הוא חש זהות בין רגשותיו האישיים ובין התפקיד שהוא נושא בו (לעומת זאת, זהות מוחלטת בין הרגשות האישיים ובין תפקידו ניכרת כעבור שנים בשיירי המלחמה שלו, מן הארץ.) בצאתו לתפקידו, לחפש את "עקבות אהיו המעטים", אין הוא רואה את אשר לפניו, אלא את אשר הוא משאיר מאחוריו; המסע אינו בשבילו תחילת תקופה, אלא סיום תקופה; הוא חש עצמו "כאותן אבנים שכולות, הקרועות מן סלעים במפץ אדירים וקולות", ולא כאותו, "אפרור ששפך נהצית לקבות".

כחנה סנס למשל. אבל לאחר שעזב את בית הנתיבות והגיע לזנבה ניכרת בכל זאת הש' פעת קורס השליחים המרוכז.

עם בואו לזנבה מתרשם הוא מן השקט השורר בה ("זנבה"); פרחים, תזמורת, בית קפה, גנים, סירותישיט, ז'נדרם מנעים חיוך. מדוע מתרשם הוא מזאת? — התשובה ברורה: היכן ראה בארץ ז'נדרם מנעים חיוך? ותזמורת ובית-קפה — אף כי גם אז היו בארץ — ההיה לבו יכול להיפנות אליהם? אבל רק בסיומו של השיר באה השוואה ספונטנית זו — שהיא הגורם להולדת השיר! — לידי בטיי:

נאף עולה אלי קצת, נקשת-פנים, נושאת צ'רנה, ארצי, ארצי המ'שפלה.

בין התחילה ובין הסיום עולה ומזדקר משהו אחר לגמרי, שמקורו כלל וכלל לא בהתרשמות ישירה מדברים, אלא בא הוא כמס שאנו נתבעים להעלותו לחנוך היהודי שקיבלנו: פה לא נגר דמי אף פעם,

ולא נשא גויות קרן. פה לא הכו הנ'סכות את עוללי אל מ'רפית. כיצד נוכל להאמין למשורר שאמ'

גם זה אשר פגע בו בהיותו בזנבה, אם בכל שירי "עוף הנדודים" שלו — 16 במספר — מק' דיש הוא רק עוד פעם אחת שורות מעטות לענין זה ? !

אכן, אם כבר הזכיר שיהודים לא נרצחו כאן, הרי אין הוא יכול שלא להוסיף כי בכלל לא סבלה העיר ממוראות המלחמה. בכך חוזר הוא במידת-מה אל המוטיב העיקרי: השוואה בין זנבה ובין ארצו, אך בכל זאת ספק אם היה מגיע אל שלוש השורות.

פה לא צ'נהו ז'פים ק'רעם ק'תי העיר ק'צ'רון, ולא הר'עיד ק'ר'ע' ד'גלים ק'צ'לה מ'שב סופות

לולא השלוש שקדמו להן. אם נסיר מן השיר את סיגני הבית השלישי, לא יהיה עוד טעם ברביעי, ואז, בהיותו כולל את הבית הראשון, השני והחמישי בלבד — יהי חותם האמת טבוע בכל מלה שבו.

עוד פעם אחת מזכיר גורי את שואת-היהודים: דים: בשיר הבא — גם הוא מתחילת שהותו בחו"ל — "יומן לילי", כאן נמצא הוא כבר בבודפשט, מורה הדרך שלו מוליך אותו ומצ' ביע:

"ק'אן ירו ק'הם ק'בדורי ע'פ'רת, הם נ'פלו ולא ה'ציאו ק'ה, הש'מ'ת נ'שאו עם ז'רם הנ'ק'ר".

המשורר נשאר לבדו, תוהו עם החושך, ואינו יודע לאן לפנות. "רבים עקבות אחי המעטים", אבל הוא נמשך מתחילה דווקא "אל תוך חצר הגזר", מקום שם ירו בחנה סנס, ולפי זאת אפשר לראות כי "העמוד בכלא מרגריטה" (מקום מותה של חנה) מושך אותו יותר, כמוטיב. מאשר "הכביש הריק והגורא", "הרכי' בות המובילות מזרחה", "היערות שבצדי הדר' כים" ו"אדמת הפולנים הארוכה".

וכי יש להתפלא על כך? — סוף סוף חנה חברת-קיבוץ היתה, שליחת הארץ היתה... את נפשה הבין ואליה חש קרבה הרבה יותר מאשר אל אלה ש"נפלו ולא הוציאו הגה". אכן בהי' שבעו לאחר מכן —

א'ת ק'פי הש'א'תי ש'ם ב'ין ה'סירות.

ק'אן עם הנ'פטים נ'ס'יים צ'רן.

(שימו לב: מתחילה מכנה הוא את המקום שם ואילו אח"כ הוא מזדהה אתו עד כדי שהוא קורא לו: כאן!) בשבועה זו אך יעלה את מס'הכזב אשר יעלה לחינוך הציוני, ארבעה-עשר שירים נוספים כתב על אדמה זרה ובהם לא הזכיר אפילו פעם אחת את דבר שלי-חות! שלא לדבר על כל יתר השירים שכתב מאז שובו. הפעם האחת שבו מזכיר הוא זאת שנית היא בספרו החדש, "עד עלות השחר", ושם ניכר עד כמה זר לו כל הענין: בדברו על ילדים ערביים הניטשים אל מול פני המל-המה הוא אומר (עמ' 108) כי לגבי הילדים במלחמה לא נשתנה דבר מאז ימי קדם ותמיד שימשו הם מטרה לתנופת החרב, ומוסיף: "ילדים יהודים הוכחדו בכמויות מחרידות. עוד היום, מספרים הבאים מהמקומות ההם, אפשר למצוא את נעליהם ערמות ערמות". (ההדגשות שלי — ע.) ילדים הוכחדו בכמויות! במקומות ההם! — לא! לבו איננו "שם בין הסירות..." ליבו כאן, בארץ, והיה כאן גם בשעה שהוא עצמו היה שם, במקומות ההם.

ז. מ'שחזר גורי ארצה, נסחף אל המלחמה ושר את שיריה.

אכן, עוד פעם אחת שלם את המס הנ'ל

לחינוך שקיבל. הנה שר הוא על "נצרת": "ליל שלם ונקמות ק'הי הליל".

ולאחר מכן מוסיף, כמבאר: "הן ק'רף, מדו'נה, על הק'הוב הק'רב, תולדותי ע'רף ק'ע'שן מדורות, ק'נאדות הק'מע, ק'מ'רמיל על ש'קם".

אך לביאור הזה אין שחר, מתברר כי אין הוא מקלל את העיר, אין הוא עומד לעומתה לפחות באגרופים קפוצים, אף אינו רוגז על מפקדיו שהכריחוהו לנהוג כשורה. הוא עומד ומחיידך!... ההיה משורר יהודי — כא, צ. גרינברג, שלונסקי או זולתם — יכול לחייד בשעה כזאת, בעת שהוא בא בשערי עיר הנצ'רות האויבת היא העיר שסמלה ליהדות את אלפיים שנות הסבל, הכאב והמצוקה? — לגבי גורי אין כאן כלום מלבד כניעת עיר, עיר עתי' קוז סתם, לפני הצבא, ולגביו אין כל הבדל בין כיבוש נצרת ובין כיבוש באר-שבע. גם ב"באר' ע'בע" מדבר הוא על "חרב הנוקמים" ואפשר שכאן היא חדה יותר, אף כי אין באר-שבע ערשה של הנצרות האויבת דווקא... להפך, אם יש מידה של יחס מיוחד לנצרת, הרי אך לטובה הוא: מה רבה האהדה שרוחש הוא לזה אשר "...ק'ה ע'ז'ר ק'חף, וק'רוץ ראש,

י'רד עם הס'קסין ל'צ'ר הפ'ק'רת".

חעריץ הוא את נצרת כיוון שראתה "אותו איש" השורות שצוטטו קודם, הבאות לבאר כי שמח הוא בכיבוש העיר, כביכול מפני שזהו מין נקם בנצרות, שורות אלו חייבות להימחק: אין הן חופפות את האמת, ואת רוח השיר עצמו.

אולם כשוד סערת הקרבות ובהרים נדמה זע' קת יריה אתרונה החל לעמוד פתאום בעצמו על המזויף שבערכים בהם חי כל הימים, בנשמתו נתקהל "התור הארוך עד כאב של הדברים ש' תבעו תשובה" (עד) — ואם ראינו עד כמה זר גורי לרוח היהודית, ועד כמה אין המוטיבים הללו כנים בשירתו, הנה ניכרת בבירור נטייתו הגוברת והולכת לרוח עברית מפורשת.

ביטוי מודע לכך נתן בכינוס מעברות. והדי' ברים ידועים, זכורות גם התגובות שהתעוררו: חבריו החליטו כי אותה "מבוכה כנענית" שה' עלה שוררת בין רבים מן הסופרים הצעירים, ואילו אנשי "המשמרת הצעירה" ראו בכך אות כי אמנם אין נוער מפ'ם, להבדיל מהם, מחוסן כראוי מפני השפעת "אלף".

אכן, המאמר שפורסם ב"בשער", ואשר עליו דובר בתחילה, מעיד על הדרך הברורה שמת' קדם בה גורי, משלים הוא להפליא את דבריו במעברות ותואם למרבית שיריו ורשימותיו אפוא אם נמצא

"ענת", הלא היא ענת העב' רית הקדומה, אלת המלחמה והאהבה.

אבל אותה "מבוכה כנענית", כביכול, אינה נח' לת גורי בלבד. גלי המציאות סוחפים אליה הר' בה בחורים וטובים ורבים רבים — מאלה אשר בקול ענות חלושה יגמגמו דברים רפים) גם מא' לה אשר המת קצף תעלה בפיהם מדי שמעם שמעה — אלה ואלה, בקרבם היא מחלחלת, מכה שורש — והנה זה תעלה ניצה.

גם הפרי לא יאחר לבוא, כדברי המשורר: ק'פר, וק'רב ע'תיקה נ'גול מ'י ק'פר, מ'ת'ת וק'ל'דה.

נ'צל גופה י'פל על ק'דם הק'רים...

ב'אד'מתי ש'ק'נה ק'טרש הס'לעים, ג'נינה פ'לוק'ה, עד קום י'ק'ה הליל, ק'תוף ג'דודי ש'לי... ("מואב")

ת פ ט ת

(ספור)

פֶּלֶחַן

הָהָה פֶּמָה טוֹב הוּא פֶּלֶחַן הַמְתִּים לְצַדִּיק קַבְרָנִים. אֶחָד מֵת הוֹרְרָה, שְׁנַיִם נִפְלְאוּ, חֲמִשָּׁה...

עֲתוּנִים בְּשֹׁחַר עַל מַתִּים חֲמִשָּׁה וְהַשִּׁיר חֲמִשָּׁה. הִי הַנְּעָר — הַעֵס — הַחֲזוֹן — הַמְתִּים... וְגַם דוֹנָם שֶׁל פֶּה וְשֶׁל שֵׁם.

אִישׁ וְאִשָּׁה לְחַיֵּי הַמִּיתָה הוֹרְרָה. אֶפְשָׁר כֶּבֶד לְכַפּוֹת וְלִהְיוֹת רְצִינִים, לְהַלֵּךְ בְּשׂוֹרָה כְּמוֹ צַדִּיק בְּרוּנִים, וְעָקֵר עָקָרִים לְהַצִּיב חֲזוֹן לְצַדִּיק טְמֵטוּמִים — אֵת חֲזוֹן הַמְתִּים לְצִדְקָה — שֶׁהוּא חַי עוֹד עָלּוּל לְסִיף וְלִמְרֵד בְּחֲזוֹן.

כֵּל אֶחָד מֵאֲתָנּוּ חֲטָף הַפְּדוּר וְנִפְלָה, דָּמּוּ לֹא נִשְׁפָּף לְמִמְקָר בְּשׂוֹקֵי פֶּלֶחָנִים.

כֶּבֶד עָפְסוּ הַקַּבְרִים בְּאַרְצָנוּ קִטְנָה. כֶּבֶד הַעֲבִירוּ כֵּל הַנָּח מִמְקוֹם שֶׁהוּא נָח.

חַיֵּי חֲזוֹן, אִם אֶפְסוּ הֵם כָּאֵן נִבְיָא הַמְתִּים מִן מַעְבַּר לֵים.

אוריאל כהן

פתאום שמע צעדים קלים שבאו מעבר הבתים הגדולים. עוד מעט ודמות לבנה הלכה וקרבה אליי. תמה היה לדעת מי זאת. ודאי, אחת הנערות הלבנות שעברו אותו קודם חזרת מדרכה. אך ברגע שעברה על פניו הכירה פתאום וחרד אליה. אביבה — הנערה נרת' עה. הרימה עינים מבהלות ופניה התחייכו לאט בהשתוממות: התי! — אתה?!

אביבה. חברה נושנה וטובה! לפני שעברה משפחתו לתל-אביב עוד הספיקו גם ללמוד יחד מספר שנים בבית-הספר הקטן. את זוכ' רת?... לאחר זמן נודע לו שגם משפחת אביבה עזבה את גן-אורן וכלל לא העלה בדעתו שעלול הוא לפגשה כאן. כן, גם אביבה באה היום הנה, אל דודה. הלא חופש עכשיו, קיץ!

עמדו יחד, מעלים דברי ילדות רחוקים וצוחקים, מספרים זה לזה על הימים שעברו, מה הספיקו לעשות בהם, מה יעשו בבאים, ומשתדלים לשכנע זה את זה שם כבר מבוגרים. משונה, אבל נכון: באמת הולכים וגדלים עם הזמן. — יש לי כבר אפילו שפם! — צחקה, שלחה כף רכה ומרטה בשפמו בקלילות. אין בכך כלום, גם לאחיה, הזאטוט הקטן, עולה רצועה כהה מעל שפתו... — אבל גדלת! — הוסיפה, — וגם אני... אני... בוא נשחק בתופסת. כמו אז! — ובעודו עומד, מביט בה וצוחק, פרחה ממנו למגרש הגדול ורק דמות לבנה היתה נעה מרחוק, מתגרה. הוא פרץ בסערה אליה, אבל באור הקלוש לא יכול לרוץ בין הסלעים, אביבה היתה מתהמקת ממנו, דולגת כשפן קטן וקולה מצלצל. — פשוט שכחת לרוץ, אתה, מי־שהיה שובב גדול. — ועד אשר הגיעה אל סלע אחד גבוה לא יכול להדביקה. אבל שם הערים עליה, התגנב מן העבר השני, זינק לפתע מן הצד, ואביבה היתה בזרועותיו, מפרפרת, תמימה וצחקנית.

— נכון שעיפנו? — היא הגיעה בראשה תנועות גדולות ועיניה זוהרות. נכון! ריח הזעתר העז מילא את המגרש הגדול, ומרחוק עלה רחש האהבים של האורנים. הם ישבו נשענים אל הסלע הגדול, הסלע הכבד, מיוגעים במקצת, וחמימות מתפשטת בהם. ומין לאות מתוקה, המרפה את הגוף דורכת אותו, אופפת אותם עם גבור החשיכה.

יום אחד נשלח חנן מבית-המלאכה לירושלים להתקין מכונת הסקה בבית-מרחץ ישן. "ראה", אמר לו שלמה בעל-הבית, "אתה נוסע היום כפועל מבוגר ואחראי. אל תחרבן אותנו. עבוד היטב וברצינות והתנהג כמו שצריך".

חנן התאמץ לעבוד היטב. חשב על כל פרט ופרט, נהג רציני בת במשך כל היום — והצלח. גם גמר במוקדם, ועוד לפני ששקעה השמש, כבר היה רחוף ולבוש וחפשי לעשות כרצונו. ואנה יפנה אם לא אל גן-אורן?

שנות ילדות ברוכות עברו עליו באותה שכונה המודה הרובצת לה בירוקת במדרון הקל, גומעת את ריח הזעתר היבש, ונשקפת אל סלעי ההר החשוף שממול, מעבר לעמק הצר. הרוח פרעה את שערו בצלעות הבתים המנמנמים, בצל הארנים החומים שברחוב החריש ובחדורי הדרך המיוממת ההולכת אל מול הגיא. במגרש הגדול שבצד הכביש היו מתהוללים, משחקים ב"שוטרים וגנבים", מחפשים מהבוא במסתרי הסלעים או מפריחים עפיפונים כהי־גון וחוקי־שלד, שונג בותיהם בדי. עושים מלחמות בשמים, מושכים בחוטים, רצים ודולגים מסלע אל סלע עד שאחד נאחז בזנבו, מאבד את שיווי המשקל, צונח לקול צהלת הצופים, וראשו מתנפץ אל הקרקע.

טוב לשוטט באויר הצח אחרי יום-עבודה מחניק. לפני הצהריים, כאשר נכנס לבית-המרחץ האפל ולבש את בגדי העבודה, חש מועקה בלבו: הכתלים עבים וחרבים והטיח נופל, פיה משחיר על התקרה הנמוכה, והבעל, שזקנו מגודל, מעלג בקושי עברית רצועה. שמח היה שגמר את עבודתו שם. שמה היה לטייל בשכונה האהובה.

השמש שקעה כבר, אך עדיין רב האור ובכביש השחור רהשו זאטוטים בחבורות חבורות שוקקות; גם תושבים — רובם בגיל העמידה — יצאו לפוש מחום היום, היו מהלכים לאטם וידיהם שלובות מאחור, או נעות באוויר לצורך השיחה העומדת ברומו של עולם. אחדים מהם היו מוכרים לו, אבל איש לא העלה בדעתו מי הוא. מובן מאליו! הלא ילד היה בעזבו את גן-אורן, ועכשיו כבר שפמו צימח! — הבלים! חייך: אין זה מעיד על שום דבר. גם פרחח בן המשעשעה ואולי אפילו בן פחות יכול לגדל פלומה רכה. אבל כפיו אלו, שיבלות בהן, הן כפות פועל, והפועל משתכר! ובסוף כל שבוע הריהו מביא לאמו כך וכך כסף! — טוב לקבל שכר. לדעת שאתה עושה דבר־מה בעולם והייתם לתת לך תמורה. הוא הודקף בחשיבות. אמא תמיד היתה אומרת לו: היה זקוף, בחור!

שנים בנות עברו אותו, שלובות־זרוע, מלהגות וצוחקות זו לזו, לבושות לבן. הוא הביט אחריהן בשוויון־נפש והמשיך להתנהל בעצלתיים, ידיו בחגורתו, מפום לו משהו בעצם, אולי כדאי היה להתרועע אתן. אבל לא! מה לו ולזרים בנאות־ילדותו!

נוף ילדות חמוד! הכל נשאר כשהיה: אותם משעולי החצץ, אותן המדרגות המוצלות בברושים הרחבים. הנה גם אותם הילדים המשחקים בחוף עם חשכה! כן, מאומה לא השתנה, אולי רק העצים גדלו. נדמה שהם נעשו כהים יותר ונופם האפיל את הבתים.

פנסי הרחוב נדלקו פתאום בבת־אחת. מזור מאוד. איה אברהם, שומר הלילה רחב הכתפיים, הכפוף מעט מעול הלילות? החדל כבר להדליק את הלוקסים המזומזמים בכל פינת רחוב שוקטת? וגדע, הכלב הזקן? — הוא ודאי איננו כבר בין החיים. כן, ודאי מת כבר. עדיין שמורה בבית אותה תמונה, שלו ושל גדע. הוא יושב בעגלת טיול, חליפת צמר חומה עליו, כיפת צמר הדוקה היטב לראשו וכדור־זנב משתלשל ממנה הצידה, שמש החורף על פניו והוא מקמט את מצחו הזערור ומביט משתאה, וגדע? — גדע מסב אחוריים קדימה, זנבו מופשל למעלה והוא נובר בצלעותיו, מחפש בריות גרדניות מבלי להכיר כלל בחשיבות הרגע...

הגיע למגרש. השכונה היתה מאחוריו. רק כמה בתים גדולים זורים, קומה על קומה, עמדו בודדים במרחק־מה. הוא חיל מלכתו, עמד שלוב־זרועות והרוח טופחת בפניו; פתח את חולצתו וחש בלי־טופיה הטובים. לבו היה מלא אהבה לכל העולם. רצה לקרוא במלוא ריאתיו ולהקשיב להד מן ההרים, או לרקוע ברגלו בכביש הקשה ולהוש בכוחה האדיר של האדמה.

ע ם ה ג ח " ל

ישמרנו השם...

יש להזהיר מפני חוקה שתהיה רחוקה ממקורות היהדות. אסור לנו להנתק מיתר חלקי האומה. אסור לחלק זה לפתח אידיאולוגיה של ישראליות מחוץ ליהדות. יש להזהיר מפני ישראליות זאת בתור ניגוד ליהדות המסורתית, כי היא תביא להשקפות של כנעניות, ואנו יודעים מהי התוצאה כאשר נפתח את האידיאולוגיה של כנעניות. פירוד הלבבות יהיה כאשר החוקה לא תהיה בהתאם לחוקי המסורה, אשר תביא לפרוד בין היהדות העולמית לבין יהודי הארץ.

ד"ר בורג (החזית הדתית) בוכוח על החוקה לפי "הצופה", 19.5.50.

היהדות אינה ניתנת לשעורים

אם משתמשים אתם בשמם ובתורתם של הנביאים, אין לכם הרשות לברור לכם מנבואותיהם את המוצאות חן בעיניכם ועל יסוד זה בלבד להקרא יהודים. כדרך שאי־אפשר לברר ולקחת אברים מיוחדים בלבד מן הגוף. אין היהדות ניתנת לשעורים לפי טעמו של מישהו

א. מ. גניחובסקי (החזית הדתית) שם, שם.

ספור ולקחו

לצערנו התנדפה מהר ההרגשה הנעימה שהשרה עלינו הטיול הזה משנגשנו אל המגרש הספורטיבי של ילדי "הפועל". עשרות ילדים עליונים — ופתאום פרצה תגרה ביניהם. לאחר שלא הצלחנו להפריד בין הנצים שאלנו את הילדים לסבת "המלחמה" ביניהם. הילד סח לפי תומו באידיש: "הערבים התנפלו על היהודים והצטרפו אליהם הבולגרים והצברים, וכולם כל הגויים על היהודים..."

נדהמתי לשמוע הלוקה עדתית כזו מפי ילד בן עשר, ושאלתי: מי הם היהודים? והוא ענה בפשטות: "אנחנו מן המחנות ומרומניה". הילד גילה לפני את כל האסון שבחלוקת העדות: יהודי מארוקו — ערבים הם, הצברים — "גויים", ואילו דוברי אידיש — הם יהודים אמתיים. ואני הרהרתי: יפו הערבית לא הפכה עדיין לעיר ישראלית — יש עוד יהודים ו"גויים" ביפו...

צ. מ. גל'ון היובל של "דבר"

שעורי העברית בבית-הספר

לשעורי העברית בבית הספר העממי מוקדש מספר שעות ההוראה הגדול ביותר בתכנית הלמודים.

וכיון שבאופן נורמלי מאוכלסות הכתות לרב ילדים אשר העברית שפת אמם היא, הרי מובן כי לא נתכוננו קובעי תכנית הלמודים לשעורי הוראת השפה העברית בלבד.

יש מגמה ברורה להפוך שעורים אלה למרכז התענינותם של התלמידים. לתת להם אפשרות לקרוא יחדיו חמר ספרותי מגוון, ולהעלות בעיות לשיחה על חומר זה בהדרכת המורה, על-מנת שיוכלו להביע את התרשמותם באופן חפשי וילמדו לגלות ולפתח את עצמיותם המחשבתית, וכל אלה, בעזרת חומר קריאה מותאם להתענינותו של הילד, יהיו המסגרת המחנכת ההדוקה בעניני הגות והרגשה, הינוך לאומי וחברתי, וכן ביחנת חומר משלים ליתר המקצועות.

כזאת היתה הכוונה. גם רצון טוב מצד המורים לא חסר, אבל, כאמור, תנאי יסודי ביותר דרוש היה להצלחת משימה זאת. והוא — חומר קריאה מתאים, ותנאי זה מלאו מחברי ספרי הלמוד לעברית על הצד הרע ביותר.

בעוד שחומר הלימוד של כתה א'—ב' מותאם פחות או יותר לתפיסתו והתענינותו של הילד, ודן בסביבה הקרובה לו: המשפחה, החצר, החי והצומח, הרי ככל שעולים הכתה והגיל, וגדל עמם גם הצורך בהרחבת אפקו של התלמיד, הרי לך חומר הלימוד הלך והצטמצם בעולם זר ורחוק מחוג התענינותו של התלמיד.

אם נענין בספרי הלימוד של כתה ג'—ד', נמצא כי יש בהם משום מעבר מסוים. חוג התענינותו של הילד גדל, ונושאים של עבודה, תחבורה, בריאות, עונות השנה וכו' מוגשים לו בצורה קלה ומושכת, ואפילו קטעים מרוביניון קרוזו, ה' זוכים להתפעלותם של הילדים, נמצא בהם. אולם בצד אלה נשתומם לראות כי החומר על המועד דים, התופס חלק ניכר בספרים, יבש הוא ומשע-מם, משובץ ספרוים על הווי זר ולא מענין. אין בקטעים ממחזור התפילות, או ספורי ש. בן ציון, פרץ ועוד כדי להלהיב את דמיונו של הילד. גם רהוקים גבורי הספרוים בהויותם מהווי הילדים גם סטטיים הם, כבדים בסביבתם שאינה מובנת. סוף סוף רוב הדיננו המוגשים לילד הגייטבע הם, וכל ספור היוגק מטבע זה, במדה שיוגק הוא מט" בע בכלל, הרי זר יהיה לרוחם של הילדים ולא מתאים כלל למטרה אשר לשמה הודפס.

קודם כל חג עומד המורה ותוהה מה יגיש לילד, איפה ימצא תוספת להווי החג שרוצים אנו להמחיש לו, ומקור להתרשמות רגשית איהו? על המורים ללקט חומר נוסף ממקורות שונים, אולם דבר זה מקשה כמובן על מהלך הלימודים, באין תחת ידי הילדים טקסט לקריאת הכנה כבית ובכתה.

נבעה הפרץ, ומכאן והלאה ילך וירחב עד אין לאחותו. די לנו להציץ בחלוקת פרקי הקריאה בספר "מענית" לפיכמן הנועד לכתה ה' כדי לראות את כל חוסר ההבנה, ששקעו בה מחברי ספרי הלמוד, בנסותם להביאו לפני הילד את בעיות ימי ילדותם, מבלי להתחשב בכך שאין אלו כלל הבעיות הקרובות לנפשו של הילד העברי, מה אפוא מוצאים אנו בספר זה?

געגועים על ארץ ישראל" (ספורי בוקי בן גילי, ר' נחמן מברצלב, שלום עליכם, ועוד).
עליה" (ביאליק, חסיין)

"אורה ותורה", וכן הלאה.

לא נבדל מזה בהרבה הוא החומר ב"מקראות" הנועד לכתה ר' ואפילו ז':

"דרכה של תורה" (שלום עליכם ז', אפשטיין, י, כהן, עגנון).

"טפוסים" (פרץ, יל"ג ברדיצבסקי, הנדל) פ
"העירייה" (שלום אש)

"נאד הדמעות", חבת ציון וכן הלאה והלאה. כמה נוכל להלעיט את ילדינו באלה!

המורה עומד איך-אונים בפני שעמום תלמידיו, לשוא ינסה לעורר בהם הד קרוב, התרשמות עזה, נושאים לשיחות ורצון לקריאה. דווקא בגיל ר' גיש זה, גיל 11—14, בו זועק הילד אל היפה, המענין והמותח, ולבו הולך שבי אחרי ספורי גבורה, תולדות ממצייאיים ואגשי"ש, ונפשו מח' פשת פורקן בעולם האגדות הדמיוניות הרחוקות, מתבלתשים לכל אלה מחבריהם של ספרי-הלימוד.

אמנם אפשר שהמורה בן הדור הקודם, אשר מצא בספרוים אלה הד ילדותו הוא, כפה מתוך סנטימנט אישי את חומר הלימוד הזה על תני כיו, ואולי עשה זאת גם בהתלהבות וכנות.

אולם מה נעשה, וכיום רוב המורים הם אנשים שגדלו בארץ הזאת, ואשר עם כל רצונם הטוב, הם עצמם אינם מוצאים ענין בחומר לימוד זה, וכיצד יוכלו להגישו לתלמידיהם ולהפוך בעזרתו את שעורי העברית לאשר חייבים הם להיות? כמעט מדי שנה זוכים אנו בהוצאת ספרי עב' רית חדשים ובכל ספר וספר חוזרים אותם הספרים, חוזר אותו ניתוק מעולם-הממש ועולם-הדמ' יון של הילד, חוזר השעמום ללא מעוף.

לאשרנו מוצא הנוער בחלקו הגדול תיקון לדי רישותיו הספרותיות בספרי הקריאה השונים שע' ליהם ממליצים לפניו מוריו ומחנכיו. אולם הקרי' אה האינדיוידואלית, אם כי ערכה גדול כמובן במ' אד, לא תוכל לבוא במקום הקריאה המשותפת שבכתה, הברור המשותף, החלפת הדעות, ביטוי החויות המתעוררות תוך קריאה, כל אלה הופכים את הכתה ליחידה חברתית ותרבותית ערה, ה' שואפת להרחיב את אופקה התרבותי.

לגבי מחברי ספרי-הלמוד כמו לא השתנה בא' רץ הזאת דבר משך שלושים השנה האחרונות לפחות. בעיניהם, העיירה היהודית עדיין צריכה לשמש נקודת-מוקד בחינוכו של הנוער. הם לא שמעו כנראה על חיים חדשים בארץ הזאת, ועל נוער עברי אשר אין לו דבר להווי העיירות הג' לותיות. הנוער הזה, גידול המולדת ואדמתה, יש לתת לפניו קודם-כל את היצירה הרוחנית של ארצו. יש לתת לפניו, בין השאר, את אגדות האר' כרים והיוגבים שישבו על האדמה הזאת מעולם, יש לתת לפניו את תולדות ערי הארץ הזאת וכ' פרייה לכל תקופותיהם. לא "ציונות" הם מבקשים, כדרך שמחבריהם של ספרי-הלמוד משלבים או-תה על כל צעד ושעל, ראויים מעשי ראשוני חדרה וילדיהם שמתו בקדחת לעיזוב אמנותי, ולא להטפה ציונית מימית. ראויות עלילות פור' צי הדרך לירושלים וכובשי הנגב להנצחה אמנר-תית, וכבר יש לאלו שם וזכר בספרותנו, וכל ה' עוקב אחר מה שנכתב בשנתיים האחרונות, ימצא ללא ספק דברים הראויים לדפוס בספרי הילדים, ומדוע בצד אלה לא ימצאו את מקומם בספרי הלימוד שלנו ספורי הגבורה של עמים שונים, נמים עתיקיימים כהעם העברי, ועמים שמלחמ' תם אף היא מלחמת לכוד לאומי והתאחזות בקר' קע בתולה או שוממה, כבאמריקה ודומותיה.

מדוע חסרים ספרי הלימוד כמעט לגמרי את

אגדות העמים, כאגדות הצפון והמערב, ואגדות המזרח בפרט תולדות אנשי שם וכו', אשר ישמשו חומר לימוד המלהיב דמיון ומרחיב אופק, מדוע, אם מגוונים את ספר הלימוד העברי בתמונות, צריכות אלו דווקא להיות אילוסטרציות גרועות — והנהגה לקחת תמונות נפלאות מספרים לו-

עזיים או רפרודוקציות אמנותיות מתאימות? מדוע, אם רוצים אנו לחבב על הנוער שירה, נעשה זאת דווקא ע"י שירים שישירו את ההפך מן התכלית הרצויה?

הנה, למשל, לספרו הנ"ל של פיכמן "מענית", מצורפת אנטולוגיה, השירים שם הם שירי שמר אל הנביא, שלמה בן גבירול, אבן עזרא, ש. ד. לוצטו, רנ"ק, יל"ג ואחרים מסופרי ההשכלה, ואם לבסוף מופיע גם שמש של ביאליק וטשרניי הובסקי, הרי נבחרים מהם השירים ה"יהודיים" ביותר דווקא.

יודעים המורים, יודע כל חובב שירה בוגר, כי גם עליו תקשה הקריאה בשירים אלה, שיוכלו להיות, לכל היותר, חומר מחקרי ולא מקור הש' ראה ועונג. מדוע אפוא רוצים להכניס ילדים ל' עולם השירה דווקא ע"י שירים כאלה? אם מל' מדים אנו בכתות הגבוהות את ספרות ההשכלה למשל, נוכל לפחות להשתמש בחומר הנלמד כמפתח לבקורת ושפוט. אולם יהיה זה חטא, לה' פוך לנוער בגיל 11—14 את שעורי העברית הספרות והשירה בכללם, לשעורי בקורת, ולא יוכל המורה להמלט כך אם ישר יהיה עם נפשו ונפש תלמידיו.

יודע כל מורה מנסיונו כי אין כשעור בספ' רות מד'איריה לנפשם של 40 תלמיד בכתה, כתה שלמה מתלהבת וסוערת בויכוחיה לאחר קריאת יצירה מעולה הקרובה ללבה; וכתה של' מה יושבת משועממת ומאוכזבת כשמוגש לה חר' מר לימוד לא מענין.

הילד היוצא לראשונה מתחום סביבתו, הפר' קח ענינו, לבו ומוחו אל העולם הגדול והזר, רגיש הוא במאד, התרשמויותיו הראשונות תק' בענה אולי לעתיד את יחסו לכל בעיות החיים אשר הספרות הנה ביטוין ושיקופן המובהק.

אם יש הכרח בכך שיכיר הילד, תוך ניתוח היסטורי-עובדתי גם יצירות הרחוקות משלמות, נדחה זאת לגיל מבוגר יותר, לאחר שפיתח הילד כבר את חוש-הבקורת, ואז נתן לו וישפוט.

ולסיים יש להוסיף עוד, כי הלעטת תלמידיו בחומר ספרותי רחוק ותפל, על כל פנים מבחי' נתם שלהם, גורמת תוצאות שליליות ומזיקות ביותר לא רק במה שנוגע לילדים בני הארץ, בתי-ספרנו מתמלאים מיום ליום ילדים בני חוץ-לארץ, שהחמר היהודי זר להם מעיקרו, ושעל הרוב כבר הורגלו בדברי-ספרות משובחים ביחס בבתי-ספרם הקודמים בארצות מוצאם. הספרות שיקנו להם אצלנו עשויה לקבוע במידה רבה את זיקתם ללשון העברית ולתרבותה לעתיד ל' בוא, והחומר שמלמדים להם בבתי-ספרנו כיום עשוי גם עשוי להרחיקם מאלו הרחקה שאיך לה'תקנה, ולהקים לנו צבורים גדולים של אור' חים היוגקים את מזונם התרבותי בצנורותיהן של לשונות-נכר.

ספרי לימוד חדשים הם צורך השעה. נביא לפני הילד העברי את מולדתו בפרספקטיבה חד' שה ומציאותית, ואת יצירותיהם של סופרי כל אומה ולשון, שתרמו איש איש בארצו את חלקם לקידום העולם וגילוי יופיו.

ב א ש צ ל ב ת

נישואים אזרחיים

(מכתב למערכת)

חוקי הנישואים במדינת ישראל, כחלק מחוקי האישות בכללותו, קשורים בעיקרם אל רעיון העדה הדתית. נשואים אזרחיים אינם קיימים בה אפוא. אנוס אדם להחזיק באמונה דתית ידועה, להשתייך לעדה דתית, על-מנת להתחתן. לגבי אדם שאינו מאמין במאום או לגבי המבקש להתחתן בבני עדה אחרת, אין פרוש הדבר אלא ש הוא נזקק למנהג דתי שאינו מאמין בו. ודומה כי אם אמנם, על-מנת להתחתן כחוק, חייב אדם להימנות על עדה דתית, או להצטרף אליה, הרי יש בכך אולי חופש לדתיים — אבל חופש דת אין בכך.

אני הח"מ, משמש "רועה" לקהילת הבפטיסטים בירושלים. הואיל וקטנה היא הקהילה, הרי כמעט לא מדומן לי להיזקק לפנקס-רישום-הנישואים שנתנה לנו ממשלת-המנדט לפני שנים בחיתוך חברי הקהילה. עם זאת ערכתי במרוצת ארבע השנים האחרונות מספר נישואים לשיאנים-החברים.

ראשיתם של דברים כך היתה. לפני שנים מספר בא אלי צלם-עתונות אמריקאי, לפי עצתו של פקיד הקונסוליה האמריקאית. הוא אמר לי שרצונו לשאת צעירה יהודיה מתל-אביב. פקיד הקונסוליה הסביר לי שמשלת ארצות-הברית אינה מייפה את כוחו לערוך נישואים לאיש, אלא שיוכל לכבד תעודת-נישואים ש הוצאה בארץ. האסכים אני להשיא אותו ואת כלתו וקחת לו תעודת-נישואים?

הבאנו את הדבר לפני מושל-המחוז. הלז אמר כי יאשר את התעודה כשתגיע אליו. לסוף החלטתי כי מאחר שאין נישואים אזרחיים, אערוך את הטכס ואור ציא את התעודה פעולה שמבחינתי, מכל-מקום, הי תה אזרחית בלבד. אני, מושל המחוז, והקונסול האמריקאי קשרנו אפוא את הקשר לשיעוטר-רצונם של הכל. אבל הזהרתי את הצלם כי במקרה שתתעורר על-נקלה יוכל בית-דין לפסוק שהנישואים בטלים ומבוטלים, ולכן טוב-טוב לו שיערוך את הטכס שנית בארצות-הברית.

מאז סייעתי בדרך כך, להוציא מן המיצר כמה זוגות צעירים, לא משום שהנוהל חביב עלי אלא משום שדומה היה כי זה המעשה האנושי היחיד ש אפשר לעשותו. ממשלת ישראל נהגה עד כה בכל המקרים על פי הנוהל המנדטורי בענין זה. אולם העתיד מה יהיה עליו? ברי כי מנהג כזה מפוקפק הוא. סבור אני שרק תקנת-נישואים אזרחיים כמש תוכל לפתור זאת. יהיה-נא רישום אזרחי של כל הנישואים, ואגב כך בדיקה רפואית של הצדדים האומרים להתחתן, ואחרי זה תיפנה הממשלה את כר חם של פקיד-הרשות, כוהנים, כמרים, ורבנים לערוך טכס-נישואים לבקשת הצדדים הנוגעים בדבר.

מדינת-ישראל תקרב אז מעט יותר לדרגה של מדינה מודרנית!

ראובן לינדברג

רועה קהילת הבפטיסטים, ירושלים

המריצע יוצא מן השק

אולי עדיפה החלפת האוכלוסיה הערבית שבישראל תמורת האוכלוסיה היהודית שבמדינות ערב, על אותה צורה של קיום, שהמיר עוט הערבי צריך להסתגל אליה במדינתנו כעת. בין כך ובין כך מתקרבים אנו לחילופי אוכלוסים בקנה מדה אזורי. אולי יש לבקש את עזרת א"מ לסיום החקיקה של עזיבה ובריחה והגירה, שיחכן והוא בחינת תוצאה בלתי-נמנעת מהופעת היהודים כגורם מדיני במזרח התיכון.

הארץ, מאמר ראשי, 9.6.50

בפני התקפה מספיקה, בפרט בשיסלוב להתעצמות-המשוערת של הצבא המצרי. בכל אלה קשה למצוא מה שמצא י. עדולם, בעל הרשימה הנדונה, באותו פזמון — אלא אם רוצים למצוא זאת.

אבל סוף-סוף לא בכך עיקר ענינו של י. עדולם, וגם אנו לא נאריך בכך בהזדמנות זו.

מתוך עשרה המכתבים שפרסמנו במדור "ברורי דברים" בשני הגליונות האחרונים, לא מצאנו ששה חדורים רוח מרכסיסטית. ספרנו ומנינו, ומצאנו רק שנים כאלה.

ב"מכתב מרכסיסטי" אחד נשאלנו, בין השאר, מה יחסנו לברית המועצות. לא התחמקנו משאלה זאת, השיבנו עליה, בתשובה, שממנה מצטט י. עדולם, קבענו כי יש "דמיון רב ומאלף" בין הבעיות הניצבות בפני ארץ-הפרת לבין הבעיות "שבפניהן עמד המשטר המושל בברית-המועצות ושעליהן כה הצליח להתגבר". פרטנו את הבעיות האלו: "מודרניזציה של חברות ושחחים נחשלים, פיתוח משקי מזורו, הרס מחיצות עדתיות-פיאודליות, גבוש תודעה של לאומיות משותפת", פתרון, השלם או החלקי, של בעיות אלו ב"מסגרת ברית-המועצות, אין להכחיש כי היה בו משום "מפעל ציויליזטורי מקדם", ובאמת ובתמים אנו סבורים כי ארץ-הפרת תוכל "ללמוד הרבה מנסיונה של ברית המועצות", כאמור בתשובה הנ"ל. עם זאת הוספנו והטעמנו כי אין אנו סבורים "שנוכל להעתיק את דוגמתה".

בעל "המכתב המרכסיסטי" העמיד לפנינו גם את שאלת מלחמת-המעמדות. השיבנו לו, דוגרי, כי אין אנו רואים עצמנו חייבים להשיב על בעיותיה של מחמת המעמדות. אמרנו כי איננו סבורים שמלחמתו של "אלף" חופפת את מלחמת-המעמדות. מתוך ניתוח המבנה החברתי של ארץ-הפרת לחבליה כיום, ומתוך ניתוח סיכויי העתיד, ראינו להוסיף כי, אפשר שבתחום ידוע ובשעה ידועה יהיו מעגל מלחמתנו אנו ומעגל מלחמת-המעמדות "משיקים זה לזה", ואכן דומה עלינו כי גבושה של לאומיות עברית חדשה בארץ-הפרת וחיידוש תפארת תרבותה של הארץ, הכי רוכים בהכרח בפיתוח נמרץ ובאינדוסטריאליזציה מהירה, שבור ישברו את החברה הערבאית הנחשלת ואת שררתו של הפיאודליזם הערבאי המנוון, אף יקראו דרור להמוני עובדי-האדמה המשועבדים והנעשקים ולפרולטריון העירוני הנרמס. לכך אנו מכוונים כשאנו מדברים על "מעגלים משיקים".

נקודת המוצא שלנו היא לאומית. תפיסת העולם שלנו היא לאומית. אבל מטעמים אחרים כי החייתה הלאומית של ארץ-הפרת, כפי שאנו רואים אותה, כרוכה, אובייקטיבית, בעליהם החברתית של ההמונים הרחבים של בני הארץ ויושביה, בהעלאת רמת-החיים ורמת-התרבות בארץ. במודרניזציה של המשק, המבנה החברתי ואמצעי הייצור.

אין "אלף" מבקש ברית אידיאולוגית עם המשטר המושל בברית-המועצות. אין "אלף" תולה תקוותו במוסקבה, ואין הוא תולה גורלו בעתיד "הקומוניזם העולמי" ובחסד "הצבא האדום". אבל אין אנו מבקשים להתעלם משום גורם, וסבורים אנו כי האומה העברית רשאית, וחיית בת, ללמוד מכל משטר, מכל מדינה, מכל אומה שעמדה בפניהם בעיות הדומות לבעיות הצפויות לעמוד, או העומדות, בפניה היא.

על כך יוכל לוותר אולי רק מי שמניח כי פתרון כל בעיותינו יבוא ממילא, מן המורה, או מן המערב.

נירה

בתוך כל שפעת הלעג והלהג, והשמן הרוחח והמים הרותחים, והמים המאוררים שזכה להם, "אלף" בפרק הזמן שמאז הופעת הגליון האחרון — ובפרט מצד הקואליציה של "על המשמר", "הרות", "הבוקר", "סולם", "עתון מיוחד" — בתוך כל השפע הזה התקיימו לנו למצוא, על אף כל הרצון הטוב, דבר שיש טעם להגיב עליו, להשיב עליו, לבד אולי מרשימה אחת קטנה שבועון החדש, "המערב".

"אלף" נגרר לעבר ס.ס.ס.ר — זו כותרתה של אותה רשימה. נביאנה תחילה כלשונה.

כשיצא הגליון הראשון של "אלף" היתה הארץ אחוזת קרבות. אי לזאת אנו מוצאים ב"גליונות הראשונים מאמרים לוחטים באשר מלחמה, נלהבים ומרחיקים לכת יותר ממאמרי העתונות הקיצונית ביותר. עתה פגה התלהבות זו בנוער, ואנו מוצאים בגליון האחרון שיר המתריס נגד התחדשות המלחמה, שיר פציפיסטי כמעט. הדבר אפיינו ל"אלף".

חלק ש"אלף" מטיף בשטח התרבות הוא ברור. אולם רק ינסה לצאת מחוג צר זה ולגעת בשדות אחרים — בשדה החברה או המדיניות — הריהו אובד עצות. כאן הוא מבקש להיות "אקטואלי", "פופולרי", "אפיפיורי יתר מן האפיפיור". תחת התוהו שביל חדש לנוער, כפי שהוא טוען שהוא עושה, הריהו מתרוצץ, לאמתו של דבר, בכל הדרכים הכי בושות, בכל דרך שנדמה לו שהנוער הולך בה, ומתאמץ להשיג נוער זה ולתפוס בכנף בגודו ולהגרר אחריו אל כל אשר תשאנו רוח השעה.

נראה שמתוך עשרה מכתבים שקבלה מער"כ "אלף" בעת סידורם של שני הגליונות ה"אחרונים, היו ששה חדורים רוח מרכסיסטי. לפיכך החליטה מערכת "אלף" להוציא גליון פר"מרכסיסטי. היא מכריזה שהיא הוגה, אה"דה עמוקה למפעלה הציויליזטורי המקדם של ברית המועצות" וכן "שאפשר כי בשעה ידועה יהיו מעגליהן של מלחמת המעמדות ומלחמתו של "אלף" משיקים זה לזה".

היודע "אלף" את גורלן של תנועות לאומיות ותרבותיות, שבקשו להסמך על הקומורניזם העולמי ונבלעו, פשוטו כמשמעו? הקומורניזם היה מאיר אליהן, לעתים, את פניו, תומך בהן במלה או במעשה, ואחר — מטמיע אותן בקרבו בבתי-חזק ובכפפות-שלמישי או שהיו הכבוש הצבאי או ההשתלטות הסובייטית ש"מיום קו לכל חלום ואשליה של אותן תנועות. הקומוניזם העולמי אינו סובל משטר מלבד משטרו שלו ושלטונו שלו, ואף אין לו צורך בו. אם יבוא יום וארצנו תכבש על ידי הצבא האדום, יהא גורלו של "אלף" כגורלו של שאר התנועות המדיניות בארץ, פרט לאלו ששתמשנה מכשיר בידי. הוא יחוסל.

ובכן, לאחר שטפלו עלינו "פאשיזם" רואים בנו עתה "גוררי קומוניזם" (בכלי-ביטוי "מערבי" יש לכך צלצול מאיים מאד), ולאחר שמנו אותנו בשוון קרבות, מונים אותנו עתה ב"התרחס נגד התחדשות המלחמה", ב"פציפיזם כמעט", וכל זאת מטעמי "הגרות", ומשום שבינתיים "פגה ההתלהבות בנוער".

הפזמון שבגליונו האחרון, שאותו מזכירה הרשימה מה שהובאה כאן, לא בא לקבוע עמדה עקרונית לגבי מלחמה בכלל, או לגבי "הסבוב השני". הוא נסב על הבעיות של המטכ"ל למיליטריזציה של החינוך ועל ליה הוא מותח בקרית מרה. אפשר גם למצוא בפזמון בקורת על דרכה המדינית של מלחמתנו, בסיבובה הראשון, הפזמון מתריע גם על כך שאין כוונותנו

מה קורה באי-שם?

(פליטון)

עליהם אור התבונה. מחיאות כפים סוערות. כובעים מועפים. אלוף השמש המזהיר, בבושה ובצניעות, התנצל ואמר: כל אדם אמנם יכול לקרוא עתון, צריך רק מידה אלופית של אינטליגנציה צבאית-פוליטית כדי להסיק את המסקנות הנכונות. והאלוף המשיך ועבר לעניין המורל הפנימי: מה שדרוש כדי לעמוד בכל המשימות והי הרגשה חלוצית והתנדבות (מחיאות כפים בהתנדבות מאורגנת). הצבא בנוי על שלושה דברים: התנדבות והתנדבות והתנדבות. ההתנדבות והחלוציות — המשיך — מתחילות למעלה במשכורת של אלוף והולכות ופוחתות בהדרגה עד למשכורתו של טוראי. נכריה את כולם להתנדב.

החיילים התרגשו מאוד וזלגו דמעות. דני לקח כובע משומן ואסף בהתנדבות תרומות כדי להשלים את הקומפלקס של המכוניות הצהובה והשחורה בדה-יסטו מצבע קרם. זהו שכרה של התנדבות. והאלוף המשיך והבטיח להתנדב ולדבר עוד פעמים רבות. רבות מאוד, על התנדבות.

יעקב אשמן

לכותבים:
 „אי-שם“ ילשעבר — ניכר בכך שאתה קורא קבוע של „אלף“ והלא תדע שאין אנו מדפיסים דבריו של מי שאינו מוסר לנו שם וכתובת. מכל-מקום, תודה על האינפורמציה ועל חוות הדעת.
 „חבורת נוער לומד“ ת”א — שמות בבקשה!
 א. בן-משה, חיפה — בגליון הבא.
 נחום גת, הרצליה — לא ירדנו לסוף דעתך.

המורל: א. י. סופר
 העורך: א. אמיר
 נדפס בדפוס מל”ן בע”מ

לפני שהיה אלוף? מתי נעשה אלוף? אלו הן מעט מן השאלות העולות במוחנו כשאנו קוראים את השם שבכותרת). כרגיל בנויות ההרצאות הללו בצורה הגיונית להפליא: קודם סקירה גיאופוליטית וגיאוגרפית מעמיקה ושווה לכל נפש — ממוכר הפיסותוקים ועד לפרופסור באוניברסיטה. אחר כך סקירה צבאית-פוליטית על הנעשה סביבנו, ומסיים בסקירת המורל הפנימי... ועכשיו אשתדל למסור לכם את התורה כולה בלווי תגובות משוערות של השומעים.

ובכן, אלוף השמש המזהיר, בנאומו באי-שם בסיום קורס, גילה שבגבולותינו הם ארוכים ומפותלים וקשה להגן עליהם (מחיאות כפיים סוערות. קריאות השתורמות. לא צריכים את המפה. מאמינים לך. דני! אני אימר לך שהוא צודק, עלה על השולחן ותראה בעצמך את הגבולות. איזה אלוף חכם, שמעון, איזו תבונה גיאופוליטית!). האלוף, בצניעות ובבישנות, ביקש מאת דווייליים הנוכחים לא להתפעל כליכך מתבוננת. כל אחד — אמר — במקרה ישעלה לדרגת אלוף וירכוש לו את ההשכלה הגיאופוליטית-גיאוגרפית המתאימה, היסודית — יוכל להגיע לאותן המסקנות המהפכניות. בזה הסתיימה הסקירה הגיאופוליטית-גיאוגרפית. אלוף השמש המזהיר המשיך ואמר: אנחנו עם רודף טריום (קריאות הסכמה. כל אלה שאינם בצבא הקבע: רוצים הביתה. רוצים כבר להשתחרר. קציני הקבע ליבשים מבע פנים זעום). אבל... המשיך האלוף — מדינות ערב מתכוננות במלוא המרץ לסיבוב השני (דממה. מבע פניהם של קציני הקבע נעשה עוד יותר זעומ-עצוב. דני, גם הפעם הוא צודק. איך הוא תופס הכל. אנחנו שמענו שלמצרים הגיע בית הרושת למטר סים וארבע מאות טנקים. האם הבינונו מזה משהו? לא! והוא? הוא הבין, אנו חשבנו שהם רוצים לרכס את הארבה במטוסי-דהף, למשוך עגלות-יובל בטנקים). החיילים שהתקשו לעכל את הדברים נגה

לא! רק לא זה!
 באספת עתונאים... או בטכס הנחת אבן הפנה של בית הרושת לאבני פנה... או בסיום אי-שם באחד ממחנות הצבא... יש אומרים שגם תקציב הבטחון שלנו יחד עם הרבה זנבות של תקציבים אחרים נמצאים באי-שם. יחי האי-שם.

אני יודע מה נעשה באי-שם. כן, לפעמים זוכים ונודע מה קורה באי-שם: קורס לקצינים גבוהים הסתיים... כמובן באי-שם... באחד ממחנות הצבא שבארצנו הגדולה ורחבת הידים. או קורס טוראים נחתם שהסתיים באחד ממחנות הצבא אי-שם... גם זה קורה. אנחנו האזרחים האומללים איננו יודעים על זאת כלום. לפעמים זוכים אנו להציף לאי-שם באמצעות טור או שנים בגליון הפנימי של העתון. זה פותח בצורה זו: אלוף בנגל בסיוור אי-שם... אלוף פלדה בסיוור, או אלוף-משנה חיריק בסיוור, באחד ממחנות הצבא... או: אלוף קמץ בסיום אחד הקורסים אמר: —

וכל נאום כזה הוא ממש קרן אור בשבילנו הבורים, שאינם נמצאים באי-שם. אמנם פעם, לפני „עשרות שנים“, היינו גם אנחנו בצבא. אבל זה כמובן שטות. אז לא היה זה „אי-שם“ כמו היום. אז היה זה המחנה שבו נמצאים דני ושמעון, או המחנה שבו נמצא הגדוד של „ביל החיה“, היום הצבא הוא דבר הרבה יותר טוב ויותר חשוב, וההוכחה: הוא נמצא באי-שם. וכל אותם אלופים ורבי-אלופים, אנשים חביבים וטובים, מואילים לפעמים לשלוח לנו — הציבילים המהורבנים — קצת גילויים מרעשיים שיעלו את רמת דריכותנו הלאומית. זאת הם עושים בכל הזדמנות, כאותו אלוף בירושלים שבאומץ לב הכריז במשפט אורחי שמספר הלילות שהוא יטן בחדרו הוא סוד צבאי המספר על דריכות הצבא.

השעה היא אחת עשרה, המשיגים ותשע דקות. המשיגים ותשע שניות. עוד שנייה נשארה... עוד שנייה אחת בלבד! התכסוף הבורות האזרחית? מולנו הוא שאי-שם בסיום קורס עוד הספיק אלוף השמש הגדול והמזהיר לומר, (מי זה? מה היה

בית-ספר לנהיגה, רמת-גן

ל אנושי

נהיגת עומסנים ורכבונים
 הלכה למעשה — לימוד תיקונים רחופים
 המשרד: רמת-גן, ר' ביאליק 38 קפה, רמת-גן

מתקבלת החתימה על 6 (שש) החוברות הבאות של „אלף“. את דמי החתימה, 450 פרוטה, יש לשלוח בהמחאת-דואר או בבולים ע"פ הכתובת:
מערכת „אלף“, דפוס מל”ן, הרל הזקן 6, ת”א, או: „אלף“, ת. ד. 448, ת”א.
 המעוניין בשני הגליונות האחרונים של „אלף“ ישלח ע"פ אחת הכתובות הנ"ל בולים בסכום 80 פר. והמבקש איזה מארבעת הגליונות שקדמו להם ישלח בולים בסכום 60 פר. לכל גליון.
 בירושלים אפשר להתקשר אל „אלף“ ע"פ הכתובת: א. אמיר, המושבה היוונית, בית 37.

הוצאת מחברות לספרות

תל-אביב, רח' א. נ. גנסין 5.
 הופיעו הספרים הבאים:
 רבי משה חיים לוצטו
מגדל-עז
 המחיר 1.200 ל"י
 יצחק אבן עזרא
שירים
 המהדור
 נ. בן-מנחם
 המחיר 600 פרוטה
 א. א. 19
ספורים
 (כרך ב')
 תרגם
 אהרן אמיר
 המחיר 1 ל"י
 מחיר כרך א' 900 פרוטה
 רבי שם טוב אבן-פלקירא
בתי הנהגת גוף הבריא
בתי הנהגת הנפש
 מבוא מאת
 ד"ר I. מונטנר
 המחיר 400 פרוטה